

ΤΑ ΚΩΛΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΓΑΜΟΥ

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΚΩΣΤΑΡΑ
Δ. Ν.—Δικηγόρου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ὁ νόμος 1250/1982 «για τὴν καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου» δὲν διαφοροποιεῖ μόνον τὸν τύπον τοῦ γάμου εἰς πολιτικὸν καὶ θρησκευτικόν, ἀλλὰ διαφοροποιεῖ καὶ τὰς οὐσιαστικὰς ἀρνητικὰς προϋποθέσεις τοῦ γάμου, τὰ κωλύματα.

Εἰς τὸν πολιτικὸν γάμον τὰ κωλύματα τῶν ἀρθρῶν 1353 (θρησκευτικῆς διαφορᾶς), 1355 (τριγαμίας), 1358-9 (καταχρηστικῆς συγγενείας, ἐξωγάμου), 1361 (πνευματικῆς συγγενείας βαπτίσματος), 1362 (ἐπιτροπείας), 1363 (μοιχείας), 1364 (χειροτονίας καὶ μοναχικῆς κουρᾶς) καταργοῦνται (ἀρθρ. 3, Ν. 1250/82). Διατηροῦνται διὰ τὸν πολιτικὸν γάμον τὰ κωλύματα τῶν ἀρθρῶν 1354 (ἐνεκα ὑφισταμένου γάμου), 1356 (ἐνεκα συγγενείας ἐξ αἵματος), 1357 (ἐνεκα ἀγχιστείας), 1360 (ἐνεκα υἰοθεσίας). Καὶ ἐπομένως ὁ πολιτικὸς γάμος ὁ τελεσθεὶς κατὰ παράβασιν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρθρ. 1350-1352 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, εἶναι ἄκυρος (ἀρθρ. 1372).

Εἰς δὲ τὸν θρησκευτικὸν γάμον τὰ κωλύματα καὶ αἱ ἄλλαι οὐσιαστικαὶ προϋποθέσεις αὐτοῦ ρυθμίζονται ὑπὸ τῆς παρ. 3 τοῦ νέου ἀρθροῦ 1367 Α.Κ., ὡς τὸ διαμορφώνει ὁ Ν. 1250 ἐν ἀρθρ. 1, ὅπου καὶ δριζύεται, ὅτι οἱ προϋποθέσεις τῆς ἱεροτελεστίας καὶ κάθε θέμα σχετικὸ μ' αὐτὴν διέπονται ἀπὸ τὸ τυπικὸ καὶ τοὺς κανόνες τοῦ δόγματος ἢ τοῦ θρησκευήματος σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο γίνεται ἡ ἱεροτελεστία, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἀντίθετοι μὲ τὴ δημόσια τάξιν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἰς κάθε περίπτωσιν ἀκυρώσεως θρησκευτικοῦ γάμου τὸ δικαστήριον, τὸ ὅποῖον θὰ κρίνῃ τὸ κύρος τοῦ γάμου (ἀρθρ. 1376 Α.Κ.), θὰ ἐρευνησῇ, ἂν συντρέχῃ οὐσιαστικὴ προϋπόθεσις ἀκυρώσεως τοῦ γάμου κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ θρησκευήματος ἢ, ἔστω, τοῦ δόγματος συμφώνως μὲ τὸ ὅποῖον ἐγένεν ἡ ἱεροτελεστία τοῦ γάμου.

Εἰδικῶς διὰ τὸν θρησκευτικὸν γάμον, ποὺ ἱερολογεῖται ὑπὸ λειτουργοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 2320 τῆς 19/5/1982 Ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διατη-

ροῦνται ὅλα τὰ κωλύματα τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος. Καὶ μόνον εἰς τὰ κωλύματα τῆς μοιχείας (ἄρθρ. 1363 Α.Κ.) καὶ πνευματικῆς συγγενείας (ἄρθρ. 1361 Α.Κ.) ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ ἐφαρμόζη τὴν οἰκονομίαν κατὰ περίπτωσιν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν καὶ ποιμαντορικὴν σύνεσιν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου ἢ, τούτου διστάζοντος, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν μέχρι σήμερον ἀκολουθουμένην ἐκκλησιαστικὴν πρακτικὴν. Οἰκονομία δὲ σημαίνει ἐπιείκειαν δι' ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν κωλύματος μοιχείας ἢ πνευματικῆς συγγενείας (βαπτίσματος), ὅποτε ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν δι' ἱεροτελεστίας τέλεσιν τοῦ γάμου (θρησκευτικὸς γάμος). Ἄλλως ὁ γάμος ἐμποδίζεται καὶ ἂν τυχὸν ἱερολογηθῇ, εἶναι ἄκυρος, ὡς καὶ ὅταν συντρέχῃ οἰοδήποτε κώλυμα ἀπὸ τὰ ἀναγραφόμενα εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο καταργῆται μὲ τὸν Ν. 1250/82 διὰ τὸν πολιτικὸν γάμον.

Διὰ τὰ ἰσχύοντα λοιπὸν κωλύματα τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου, ὡς ὀρίζονται ἐν τῷ Α.Κ., γράφομεν τὰ ἐπόμενα, ἀναλύοντες τὰς σχετικὰς διατάξεις αὐτοῦ μετὰ τῆς δεούσης ἱστορικῆς ἀναδρομῆς καὶ συγκριτικοῦ δικαίου.

Ἄν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ μέγιστον ποσοστὸν τῶν τελουμένων ἐν Ἑλλάδι γάμων τελεῖται κατὰ τὸν θρησκευτικὸν τύπον, ἡ θεώρησις τῶν κωλυμάτων τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου δὲν στερεῖται βεβαίως ἐνδιαφέροντος.

ΤΑ ΚΩΛΥΜΑΤΑ

Ὁ γάμος εἶναι ἰδιόρρυθμος νομικὴ σχέση, ἰδιαίτερος ἠθικὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανισμοῦ¹. Διὰ τῆς δηλουμένης συναινέσεως τῶν συνεργομένων εἰς γάμον κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καταρτίζεται ἀρχικῶς σύμβασις, ἡ ὅποια ὅμως ἐξελίσσεται κατόπιν εἰς θεσμόν ὡς ἐκ τῶν περισσοτέρων νομικῶν σχέσεων τῶν δημιουργουμένων μεταξύ διαφόρων προσώπων (συζύγων καὶ συγγενῶν αὐτῶν, γονέων καὶ τέκνων κ.ἄ.). Τοιοῦτοτρόπως ὁ γάμος εἶναι θεσμὸς δημοσίας τάξεως².

Ἐξαιτίας τῶν ἀνωτέρω ὁ γάμος πλὴν τῶν γενικῶν ὅρων ἐγκυρότητος πάσης δικαιοπραξίας διατελεῖ καὶ ὑπὸ εἰδικὰς προϋποθέσεις. Αὐταὶ εἶναι εἴτε θετικαὶ³ εἴτε ἀρνητικαί, τὰ λεγόμενα κωλύματα.

Κωλύματα εἶναι τὰ περιστατικά, τὰ ὅποια εἰς συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐμποδίζουν τὴν ἔγκυρον σύστασιν τοῦ γάμου. Ἐνῶ δηλ. ἡ ἔλλειψις μιᾶς θετικῆς προϋποθέσεως, ὡς εἶναι ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς γάμον ἡλικία, ἀποκλείει τὸν ἔγκυρον γάμον, ἡ παρουσία ἀντιθέτως ἐνὸς κωλύματος ἐμποδίζει ἢ ἀνατρέπει ὅπωςδῆποτε τὸν γάμον. Δι' αὐτὸ τὰ κωλύματα ἀποκαλοῦνται καὶ ἀρνητικαὶ προϋποθέσεις τοῦ γάμου. Δι' αὐτῶν ὁ νομοθέτης μὲ τὴν ἀπειλήν ἀκυρώσεως ἐπιδιώκει νὰ προλάβῃ τὴν ἄκυρον σύστασιν τοῦ γάμου⁴.

Τὰ κωλύματα, ὡς καὶ αἱ θετικαὶ προϋποθέσεις, σκοπὸν ἔχουν τὴν ἐνίσχυσιν καὶ στερέωσιν τοῦ γάμου, ἀποτελοῦντος, ὡς εἴπομεν, θεσμόν δημοσίας

1. Γ ρ. Κ α σ ι μ ἄ τ η, Ἡ νομικὴ φύσις τοῦ Γάμου, 1932, σελ. 9 ἐξ. Γ. Μ π α λ ῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1961, παρ. 1. Ἀ. Τ ο ῦ σ η, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1957, παρ. 5. Ρ ο ῦ λ ο ῦ - Κ ο υ μ ἄ ν τ ο υ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, ἀρθρ. 1350 ἐπ. Π. Πειρ. 600/1964, Ἀρχ. Ν. ΙΕ', 260. Δ. Κ υ ρ ι ἄ κ η, Γνωμ., ΝοΒ. ΙΘ', 1085.

2. Γ. Μ ι χ α η λ ἰ δ ο ῦ - Ν ο υ ἄ ρ ο υ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1952, παρ. 28. P l a n i o l - R i p e r t - R o u a s t, Traité pratique II, 1952, no. 69. R a d b r u c h - Τ α ζ ε δ ἄ κ η, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου, 1962, σελ. 96. Ἀρθρ. 3, 16, 33 Α.Κ.

3. Ἀρθρ. 1350-1352 Α.Κ. Πρβλ. ἀρθρ. 144 Γαλ. Κ., 96, Ἐλβ. Κ., 84 Ἰταλ. Κ., Ἰ. Δ ε λ η γ ι ἄ ν ν η, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον Α', 1970, παρ. 61. B e u d a n t - R o d i è r e - P e r c e r o u, Cours de droit civil Français II, no. 520.

4. Ἀρθρ. 1372 Α.Κ., ἀρθρ. 49, παρ. 1, Ν. 590/1977. P l a n i o l - R i p e r t - R o u a s t, ἐνθ' ἄν., no. 163. S c h e u r l, Das gemeine deutsche Eherecht, σελ. 115 ἐπ.

τάξεως, ἐκ τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται ἡ οἰκογένεια, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ εἶναι πάντοτε θεμελιώδης θεσμὸς διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν⁵.

Τὰ κωλύματα προῆλθον ἐκ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἱεροὶ κανόνες ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἰσοδύναμοι μετὰ τοὺς πολιτικούς νόμους⁶. Καὶ ἀπὸ τότε ἐπηρέασαν τὴν νομοθεσίαν τῶν χωρῶν τῆς παραδόσεως τοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου, ὡς εἶναι τὸ Οἰκογενειακὸν Δίκαιον τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος χάρις εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας⁷.

Ἀπὸ ἐτῶν παρατηρεῖται εἰς τὴν νομοθεσίαν μας, ὡς καὶ εἰς τὰς ξένας νομοθεσίας, περιορισμὸς τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου λόγῳ τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων⁸. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκρίθη, ὅτι εἰς τὸ Οἰκογενειακὸν Δίκαιον ὁ νομοθέτης δὲν πρέπει νὰ προτρέχη τῆς κοινῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία ἐν Ἑλλάδι διαμορφώνεται καὶ ὑπὸ τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως, διετηρήθησαν εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα περισσότερα κωλύματα ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται εἰς ἄλλους κώδικας⁹.

Τὰ διατηρούμενα καὶ ἀναγραφόμενα εἰς τὸν Α.Κ. κωλύματα τοῦ ὀρησκευτικοῦ γάμου, ὡς προῆλθον ἐκ τοῦ προϊσχύσαντος μέχρι τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1946 βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου, εἶναι τὰ ἐπόμενα.

*

1. Κώλυμα ἐκ διαφορᾶς ὀρησκείας.

Ἡ ἐκκλησία τῶν πρώτων χρόνων ὑπῆρξεν ἀνεκτικὴ εἰς περιπτώσεις γάμων χριστιανῶν μετὰ ἄλλοθρήσκους¹⁰. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἐπεκράτησεν

5. Ἄρθρ. 21, παρ. 1 ἰσχύοντος Συντάγματος 1975.

6. Planiol-Ripert-Rouast, 5ῆθ' ἀν. Γ. Μαριδάκη, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεοαῖς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, 1922, σελ. 11 ἐπ. Παρ' ὅλων ὅτι ἡ Πολιτεία εἶχε τὴν τελικὴν ἔγκρισιν.

7. Ἀλ. Λιτζεροπούλου, Τὰ δέκα πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ΝοΒ. Δ', 230 ἐπ. D. Salachas, Matrimonio e divorzio nel diritto canonico orientale. Rivista «Nicolaus» I, 1973, σελ. 48 ἐπ.

8. Σ. Παπαφράγκος, Πρακτικὰ Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀστικοῦ Κώδικος, σελ. 498.

9. Ἡλ. Ἀναστασιάδη, 5ῆθ' ἀν., σελ. 520. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἀνεκαθεν ὑπάρχουσα συναλληλία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν Ἑλλάδι. Ἀ. Χριστοφίλοπούλου, Ἑλλ. Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον Α', παρ. 12, Ἄρθρ. 3 Σ. Ἄρθρ. 2, Ν. 590/1977. Πάντως σὺν τῷ χρόνῳ κατηργήθησαν κωλύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ κώλυμα ἐκ διαφορᾶς κοινωνικῆς τάξεως. Κραονᾶ - Πράτσικα, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 47, σημ. 4-6. Κ. Δεμερτζή, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, Α', 1935, σελ. 48, σημ. 48. Ἐκ δὲ τῶν ἰσχυόντων κωλυμάτων δὲν ὑπάρχουν κωλύματα ἐθνικῆς ἢ φυλετικῆς διαφορᾶς.

10. Zhisman, Eherecht, σελ. 507 ἐπ.

ή αντίληψις, ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγεται ὁ γάμος χριστιανῶν μὲ μὴ χριστιανούς¹¹. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀπηγόρευσε πρῶτος τὸν γάμον χριστιανῶν μὲ Ἰουδαίους, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἐπανέλαβε τὴν ἀπαγόρευσιν εἰς τὸν κώδικα¹². Ἐν συνεχείᾳ ἡ πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ Τρούλλου (692 μ.Χ.) ἀπηγόρευσε τὸν γάμον τῶν ὀρθοδόξων μὲ τοὺς αἰρετικούς¹³. Ἄλλ' ἡ πολιτεία δὲν ἐκύρωσε μὲ νόμον τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀπαγόρευσιν. Νομικῶς λοιπὸν ἀπηγορεύετο μόνον ὁ γάμος τῶν χριστιανῶν μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Πλὴν ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία ἀπηγόρευε γάμους χριστιανῶν μὲ αἰρετικούς, πολὺ περισσότερον δὲν ἐτέλει γάμους χριστιανῶν μὲ ἀλλοθρήσκους γενικῶς καὶ ἔχι μόνον μὲ Ἰουδαίους. Ἡ δὲ ἀπαγόρευσις αὐτὴ διαρκέσασα πολλὰ ἔτη ἐδημιούργησεν ἔθιμον, τὸ ὅποιον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκυρώθη μὲ τὸ διάταγμα τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1835 καὶ ἴσχυσεν ἕως τῆς 23 Φεβρουαρίου 1946¹⁴, ὅποτε ἤρχισε νὰ ἰσχύη ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ, ὁ ὁποῖος ἐν ἄρθρ. 1353 ἀναγράφει: «Κ ω λ υ ε τ α ι ὁ γ α μ ο ς χ ρ ι σ τ ι α ν ο ὕ μ ε τ ' ἀ λ λ ο θ ρ ῆ σ κ ο υ ».

Ἐτέθη λοιπὸν καὶ διὰ τοῦ Α.Κ. τὸ προῖσχῦσαν κάλυμα ἐκ διαφορᾶς θρησκείας παρὰ τὴν ἀσκηθεῖσαν κριτικὴν¹⁵. Καὶ τοῦτο, διότι, ἐφ' ὅσον ὁ γάμος θεωρεῖται καὶ πνευματικὴ ἔνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς τελούμενος μὲ θρησκευτικὸν τύπον (ιεροτελεστία), ὁ ὁποῖος θεωρεῖται μυστήριον, κρίνεται ἀδύνατος ἢ συμμετοχὴ εἰς τοῦτον ἀλλοθρήσκου¹⁶. Ἐννοεῖται, ὅτι ἀλλοθρησκὸς πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τὸν χρόνον τελέσεως τοῦ γάμου¹⁷. Ἄν μετὰ τὸν γάμον ὁ εἷς τῶν συζύγων γίνῃ ἀλλοθρησκός, τοῦτο δὲν βλάπτει τὸ κῦρος τοῦ γάμου¹⁸.

Ἀκόμη παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ 1353 ἐμποδίζει ρητῶς τὸν θρησκευτικὸν γάμον χ ρ ι σ τ ι α ν ο ὕ μ ε ἀ λ λ ὄ θ ρ η σ κ ο ν. Ἄρα δὲν ἀπαγορεύεται ὁ γάμος δύο προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς δύο διαφόρους θρησκείας, οὐδεὶς ἔμως ἐξ αὐτῶν εἶναι χριστιανὸς οἰουδήποτε δόγματος, ἀρκεῖ μόνον νὰ τελεσθῇ ὁ γάμος κατὰ τὸν τύπον τοῦ θρησκευήματος ἐκατέρου τῶν εἰς

11. Παῦλ. Κορ. Α', ζ', 12-17., Milas - Ἀποστολοπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον (1906), παρ. 195.

12. Κ. Ι, 9, 6.

13. Κανὼν 72.

14. Κ. Δεμερτζή, ἐνθ' ἀν., σελ. 44, σημ. 35.

15. Πρακτικὰ Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς, σελ. 469 ἐπ. Χρ. Πράτσιας, Θ. ΝΑ', 129.

16. Τοῦτο δὲν συμβιβάζεται οὔτε μὲ τὴν ἔννοιαν οὔτε μὲ τὸν τύπον τοῦ γάμου, ἐφ' ὅσον εἷς ἐκ τῶν ἐρχομένων εἰς γάμον εἶναι χριστιανός. Milas - Ἀποστολοπούλου, ἐνθ' ἀν. Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 14. Α. Π. 171/1951, Θ. ΕΒ', 445, Α. Π. 428/1951, Θ. ΕΒ', 817. Ε.Α. 2415/1947, Θ. ΝΗ', 553.

17. Γ. Δυοβουνιώτη-Π. Σωτηροπούλου, Γνωμ. Δικαστικῆ, Θ', 739. Α.Π. 62/1972, Ε.Ε.Ν. 39, σελ. 373.

18. Ἀ. Τούση, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, σελ. 31.

γάμον συνερχομένων, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἀνεγνωρισμένον ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, ὡς ὀρίζει ἀκριβῶς τὸ ἄρθρ. 1371 τοῦ Α.Κ.

Ἡ διαφορὰ λοιπὸν τῆς θρησκείας εἶναι κώλυμα θρησκευτικοῦ γάμου χριστιανῶν, ἀσχέτως δόγματος, μὲ ἀλλοθρήσκους. Διὰ τοὺς χριστιανούς διαφοροῦ δόγματος δὲν ὑπάρχει κώλυμα, ἐφ' ὅσον τὸ ἄρθρ. 1367 ὀρίζει τὸν τύπον τελέσεως γάμου μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων, τὸ δὲ ἄρθρ. 1371 τὸν τύπον τοῦ γάμου μεταξὺ ἑτεροδόξων¹⁹.

Τὸ κώλυμα ἐκ διαφορᾶς θρησκείας ἐπικρίνεται σήμερον καὶ ζητεῖται ἢ πλήρης κατάργησις του, διότι, δῆθεν, εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ ἀτομικὸν δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῶν προσώπων. Καὶ διότι ἕως προσκρούει εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 13, 1 τοῦ Συντάγματος. Διὰ τοῦτο κατηγορήθη ἐπὶ πολιτικοῦ γάμου μὲ τὸν Ν. 1250/82.

Πλὴν ἡ πολιτεία μὲ τὸ κώλυμα τῆς διαφορᾶς θρησκείας, ὡς καὶ μὲ ὅλας τὰς οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις τοῦ γάμου, εἴτε θετικὰς, εἴτε ἀρνητικὰς, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν εἰς βάρος τῆς θρησκευτικῆς ἢ οἰασδῆποτε ἄλλης ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων. Ἄλλ' ὁ νομοθέτης λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸν γάμον κυρίως ὡς ἠθικὴν σχέσιν καὶ πηγὴν τῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία εἶναι κατ' ἄρθρ. 21 τοῦ Σ. Θεμελίον Ἐθνους²⁰, ρυθμίζει τοῦτον διὰ πολλῶν καὶ εἰ-

19. Ἡ διάκρισις εἶναι ὀρθὴ καὶ ἀναγκαία, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρου 1366, ὅτι ἀπαιτεῖται ἐφαρμογὴ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν περὶ κωλυμάτων διατάξεων, ὡς οὐσιαστικῶν καὶ αὐτῶν προϋποθέσεων, καὶ ἐπὶ τῶν συνερχομένων εἰς γάμον ἀλλοθρήσκων, ὅταν ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτῶν αἱ διατάξεις τῶν κωλυμάτων ἐκ διαφορᾶς θρησκείας, ἐνεκα τοῦ βαπτίσματος, τῆς χειροτονίας καὶ μοναχικῆς κουρᾶς. Ἀντιθέτως ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις ὅλων τῶν ἄλλων κωλυμάτων καὶ ἐπὶ ἀλλοθρήσκων. Γ. Μ π α λ ῆ, Γνωμ. ΝοΒ. Α', 325 — Ε. Θεσ. 84/1949, Ε.Ε.Ν. ΙΣΤ', 687.

20. Ἡ δογματικὴ διαφορὰ τῶν Χριστιανῶν ἐδημιούργησεν εἰς τὸ παρελθὸν θέμα κωλύματος γάμου συνεπεῖα τοῦ ἀπαγορευτικοῦ ΟΒ' ἱεροῦ κανόνος τῆς ἑκτῆς Οἰκ. Συνόδου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομολογία καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα παρὰ τὸν νομοκάνονα τοῦ Φωτίου δὲν ὑπῆρξεν ὀμόφωνος. Ἐπεκράτησεν ὅμως τελικῶς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, δηλ. τῆς ἐπιεικειᾶς, καὶ ἐπετράπη ἡ τέλεσις γάμων τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων πάντοτε κατὰ τὸν τύπον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Βλ. Μ. Θεοτοκᾶ, Νομολογία τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου, 1897, σελ. 354 ἐπ. Τοῦτο εἶχεν ἰσχύσει καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν νόμον τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1861 περὶ μικτῶν γάμων. Κ ρ α σ σ ᾶ - Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, ἔνθ' ἀν., παρ. 42. "Ὅταν δὲ λέγωμεν ἑτεροδόξους, ἐννοοῦμεν εἴτε τοὺς αἰρετικούς, δηλ. ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν παρεκκλίνει ἀπὸ θεμελιώδη κανόνα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως (π.χ. μονοφυσίται), εἴτε τοὺς σχισματικούς, δηλ. ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποσχισθῆ τοῦ σώματος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ συμπῆξει ἰδικὴν των θρησκευτικὴν κοινότητα. Ὁ θρησκ. γάμος ὀρθοδόξων μὲ τοὺς ἑτεροδόξους τούτους ἐπιτρέπεται κατὰ τὸν τύπον πάντοτε τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (ἄρθρ. 1367). Ἄλλως εἶναι ἀνυπόστατος καὶ ὄχι ἄκυρος. Ἡ ἱεροτελεστία λοιπὸν ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ ὀρθοδόξου λειτουργοῦ ἀποτελεῖ τὸν συστατικὸν τύπον τοῦ γάμου τόσον εἰς περιπτώσεις μικτῶν γάμων, ὅσον καὶ εἰς περιπτώσεις γάμων μεταξὺ

δικῶν διατάξεων αναγκαστικοῦ δικαίου²¹. Μεταξὺ τούτων εἶναι βεβαίως καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1353, τοῦ κωλύματος ἐκ διαφορᾶς θρησκευείας, μετὴν ὅποιαν ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ τὴν γαλήνην τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὴν παραχῆν, πού ἤμποροῦν νὰ δημιουργήσουν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀσυμφωνίας τῶν γονέων, χριστιανοῦ καὶ ἀλλοθρήσκου, εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἠθικοθρησκευτικῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Τοιαῦται ἀσυμφωνία παρατηροῦνται ἀκόμη καὶ μεταξὺ χριστιανῶν γονέων διαφόρου δόγματος, διότι ἡ θρησκευτικὴ διαφορὰ εἶναι πάντοτε ὀξυτέρα τῆς ἐθνικῆς, φυλετικῆς καὶ κοινωνικῆς διαφορᾶς τῶν συζύγων. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κώδιξ διατηρεῖ τὸ κώλυμα μόνον τῆς ἐπὶ θρησκ. γάμου, θρησκευτικῆς διαφορᾶς, ἐνῶ δὲν περιλαμβάνει κωλύματα διαφορᾶς κοινωνικῆς τάξεως ἢ ἐθνικῆς ἢ φυλετικῆς διαφορᾶς²².

2. Ἐνεκα ὑφισταμένου γάμου.

Ἀφότου εἰς τὴν ρωμαϊκὴν κοινωνίαν ἠννοήθη ἡ μονογαμία καὶ ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπεστηρίχθη πολὺ διὰ τῆς καταργήσεως τῆς παλλακείας, ἐνομοθετήθη τὸ κώλυμα τοῦ ὑπάρχοντος ἐγκύρου γάμου²³. Ἄν λοιπὸν κατὰ τὸ προῖσχῦσαν δίκαιον ὁ ὑπάρχων γάμος ἦτο ἄκυρος, ὁ τελούμενος δευτέρος γάμος ἦτο ἐγκυρος, ἔστω καὶ χωρὶς τὴν ἀκύρωσιν τοῦ πρώτου²⁴.

Ὁ νομοθέτης ὁμοίως τοῦ Α. Κ. θέλων σαφεῖς καταστάσεις, ὀρίζει ἐν ἄρθρ.

ὀρθοδόξων. Γ. Μπαλιῆ, Ἑπίτομον Ἀστικοῦ Κώδικος (1940). Τοῦ αὐτοῦ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 23. Ροῦλοῦ - Κοιμάντου, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, ἄρθρ. 1367 ἐπ. Λαρίσης Δωροθέου, Περιπτώσεις μικτῶν γάμων, Θ. 1954, σελ. 619. Γ. Μαριδάκης, Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον Ι, 1950, σελ. 407. Ε.Α. 742/1962, ΝοΒ. Γ', 520. Π. Ἀθ. 22656/1964, Ἀρχ. Ν. ΙΣΤ', 239. Π. Γυθ. 20/1966, ἙλΔ. Η', 244. Βλ. καὶ Ε. Κρίσπη - Νικολετοπούλου, Ἀνυπόστατος γάμος καὶ τέκνα γεννώμενα ἐξ αὐτοῦ, ΝοΒ. 21, σελ. 709.

21. Ἡ οἰκογένεια εἶναι πρὸ πάντων κοινωνικὸς σχηματισμός. Ὁ γάμος λοιπὸν ὡς θεμέλιον τοῦ ἐν κοινωνίᾳ βίου ὑπερέχει τῶν συζύγων ὡς ἀτόμων. Η. Freyer (μετάφρ. Α. Κανελλοπούλου), Εἰσαγωγή στὴν Κοινωνιολογία, σελ. 94 ἐπ. Mitteis, Familienrecht, 1948, σελ. 14. Ἄρθρ. 21, Ι.Σ.

22. Α. Τούση, ἐνθ' ἄν., σελ. 20. Τοιοῦτον θεσμὸν ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης ὅπως περιβάλλῃ μετὰ τὸ κύρος τοῦ μυστηρίου τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος. Γ. Μαριδάκης, Θ. Ε', 8 καὶ ΕΑ', 817. Ζέπου - Κρίσπη, Γνωμ. ΕΕΝ. 34, σελ. 233 Α.Π. 355/1955, ΝοΒ. Δ', 427. Ε.Α. 1193/1960, Ν. Δίκ. ΙΖ', 572. Ε.Α. 742/1962, ΝοΒ. Γ', 520. Ε. Θεσσ. 537/1967, Ἀρμ. ΚΒ', 203. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι οἰκογενειακὰ δικαιώματα καλοῦνται λειτουργικά. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν λειτουργικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς καταρτίσεως αὐτῶν (1967). Ἐξ ἄλλου περὶ τῆς ἐννοίας καὶ ἐκτάσεως τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων βλ. Δ. Κόρσου, Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δικαίῳ (1973). Del Vecchio, Humanité et unité du droit, 1963, σελ. 197 ἐπ.

23. Κ. Δεμερτζή, ἐνθ' ἄν., σελ. 29, παρ. 8.

24. Κ. Δεμερτζή, ἐνθ' ἄν., σελ. 30.

1354,1: «Κωλύεται ἡ σύναψις ἐτέρου γάμου πρὶν ἢ ἀμετακλήτως λυθῆ ἢ ἀκυρωθῆ ὁ ὑφιστάμενος γάμος»²⁵. Ἄρα ἀπαιτεῖται ἐν περιπτώσει μὲν ὑπάρξεως ἐγκύρου γάμου νὰ ἀπαγγελθῆ διαζύγιον μὲ ἀμετάκλητον δικαστικὴν ἀπόφασιν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀκύρου γάμου νὰ κηρυχθῆ οὗτος ἄκυρος μὲ ἀμετάκλητον δικαστικὴν ἀπόφασιν, διὰ νὰ τελεσθῆ ἐγκυρος νέος γάμος. Συνεπῶς ὑφισταμένου γάμου, ἔστω καὶ ἀκύρου, ὁ τελούμενος δεῦτερος γάμος εἶναι ἄκυρος καὶ διαπράττεται τὸ ποινικὸν ἀδίκημα τῆς διγαμίας²⁶. Ἐξαιρετικῶς μόνον «οἱ σύζυγοι δύνανται νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν τέλεσιν τοῦ μεταξὺ αὐτῶν γάμου καὶ πρὶν ἀκυρωθῆ οὗτος»²⁷. Καὶ αὐτά, διότι οἱ ἐρχόμενοι εἰς γάμον δὲν πρέπει νὰ συζοῦν καλυπτόμενοι ἀπὸ σχέσιν ἀνήθικον, ἢ ὅποια φαίνεται γάμος²⁸.

Ἡ σημασία τοῦ κωλύματος τούτου, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς ξένους κώδικας²⁹, διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν εἶναι τόσον φανερά, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη ἀντίρρησης διὰ τὴν διατήρησιν του³⁰.

3. Ἐνεκα προὑπάρχοντος τρίτου.

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς εἶπομεν, ὑπεστήριξε πολὺ τὴν μονογαμίαν ἀνυψώσασα τὸν γάμον εἰς μυστήριον³¹. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους δὲν ἠνόησε τὴν διαδοχικὴν πολυγαμίαν καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ διδάσκη, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς χηρείας ἰδιαίτερος διὰ τὰς γυναῖκας εἶναι προτιμότερα τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου γάμου³². Ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν ἐπηρέασε τὸν Ἰουστινιανόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπηγόρευσε τοὺς περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς γάμους³³. Ἀργότερον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων³⁴ πρώτη ἢ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη τὸ 800 μ.Χ. ἀπηγόρευσε τὸν τρίτον

25. Ἡ διατύπωσις ἐγίνε μὲ πρότυπον τὸ ἀντίστοιχον ἄρθρον 101 Ἑλβ. Κ. Egger, Familienrecht. art. 101.

26. Ἄρθρ. 356 Π.Κ. Ε.Α. 2120/1956, ΕΕΝ. ΚΓ', 917.

27. Ἄρθρ. 1354, 2 Α.Κ.

28. Π. Γυθ. 20/1966, ἙλΔ. Η', 244.

29. Ἄρθρ. 147 Γαλ. Κ., 101 Ἑλβ. Κ., 1309 Γερμ. Κ., 86 Ἰταλ. Κ.

30. Ἡ διγαμία δὲν εἶναι μόνον κώλυμα γάμου καὶ ποινικὸν ἀδίκημα, εἶναι συγχρόνως λόγος διαζυγίου, Ἄρθρ. 1439 Α.Κ.

31. Παῦλ. Ἐφεσ. ε', 32-33. Χ. Ἀνδροῦτσου, Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, σελ. 307 ἐπ., 397 ἐπ. Milas - Ἀποστολοπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σελ. 916. Πάπα Πίου 11ου, Ἐγκύκλιος Casti Connubii.

32. Παῦλ. Ρωμ. γ', 3. Παῦλ. Κορ. Α', ζ', 8, 39. 40.

33. Κ. 5, 9, 6: «...ἐὰν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου γεννηθέντων παιδῶν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ εἰς δευτέρους ἢ τρίτους ἢ περαιτέρω ἐπαναλαμβανομένου γάμου πόθοις μεταστῆ...». Κατ' ἐξαιρέσειν ἀπηγόρευσε τὸν τρίτον γάμον εἰς τοὺς ἀναγνώστας. Ν. 6,5.

34. Κ. 4 καὶ 50 Μ. Βασιλείου. Ἰ. Παναγόπουλου, Ὁ Τέταρτος Γάμος, ΝοΒ. Δ', 652 ἐπ.

γάμον³⁵, ὁ δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδῶν μόνον τὸν τέταρτον³⁶. Καὶ ὁ Λέων ὁ Σοφὸς ἐπίσης τὸν τέταρτον γάμον³⁷. Ἡ ἀυθαίρεσία ἡμῶν τοῦ Λέοντος, ὁ ὁποῖος συνῆψε τέταρτον γάμον μὲ τὴν Ζωήν, κόρην Καρβουνοφίνης, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ συγκληθῇ τὸ 921 μ.Χ. σύνοδος ἐν Κων/πόλει, ἡ ὁποία καταδίκασε τὸν τέταρτον γάμον. Αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν ἐπεκύρωσεν ἡ πολιτεία καὶ ἀπὸ τότε καθιερώθη τὸ κάλυμα τῆς τριγαμίας³⁸. Ἐὰν λοιπὸν καὶ εἷς ἐκ τῶν τριῶν προηγούμενων γάμων εἶναι ἄκυρος, τελεῖται καὶ ἄλλος ἔγκυρος γάμος. Ἄλλως ὁ τέταρτος γάμος εἶναι ἄκυρος³⁹.

Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν διευτυπώθη τὸ κάλυμα τοῦτο εἰς τὸ ἄρθρ. 1355 τοῦ Α.Κ., τὸ ὁποῖον ὀρίζει: «Κ ω λ υ έ τ α ι ὁ τ έ τ α ρ τ ο ς γ ά μ ο ς π ρ ο υ π ά ρ ξ α ν τ ο ς τ ρ ί τ ο υ έ γ κ ύ ρ ο υ».

Τὸ κάλυμα τοῦ προϋπάρξαντος τρίτου γάμου, καθὼς εἶδαμεν ἀνωτέρω, ἐδημιουργήθη εἰς παλαιὰν ἐποχὴν τῶν βυζαντινῶν χρόνων, πρὸ χιλίων καὶ πλέον ἐτῶν, ὑπὸ τὰς τότε ἱστορικὰς καὶ κοινωνικὰς περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν τῶν σημερινῶν, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς ξένους κώδικας καὶ κατηργήθη ἐπὶ πολιτικοῦ γάμου.

4. Ἐνεκα συγγενείας ἐξ αἵματος.

«Τὰ πρόσωπα εἶναι πρὸς ἄλληλα συγγενεῖς ἐξ αἵματος κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, ἐὰν τὸ ἐν κατάγεται ἐκ τοῦ ἐτέρου (συγγένεια μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων). Συγγενεῖς ἐξ αἵματος ἐκ πλαγίου εἶναι, ἐὰν ἀμφότεροι, χωρὶς νὰ εἶναι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν συγγενεῖς, κατάγωνται ἐκ τοῦ αὐτοῦ τρίτου προσώπου. Ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας προσδιορίζεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συναπτουσῶν τὰ πρόσωπα γεννήσεων»⁴⁰.

Ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια δὲν ἀφῆκεν ἀδιάφορον τὸ δίκαιον τοῦ γάμου, καθὼς καὶ ὅλον τὸ δίκαιον. Εἰς τὸ Ρ.Δ. ἐκαλύετο ὁ γάμος μετὰ συγγενῶν ἐξ

35. Ν. 28.

36. Ε. Μακρυγιάννη, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1910, σελ. 46 ἐπ. Κρασσά-Πράτσικα, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 19.

37. Ν. 90.

38. Ν. Γ. Κωνσταντίνου Ζ'. Milas - Ἀποστολοπούλου, ἐνθ' ἀν., σελ. 854. Γ. Μαριδάκη, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατόρων, παρ. 10.

39. Μ. Θεοτοκά, Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, σελ. 189-193. Z h i s h m a n, Eherecht, σελ. 384. Ε.Α. 41/1931. Καὶ ἀν τελικῶς ἀποκατασταθῇ τὸ κύρος τοῦ προσβληθέντος γάμου, ὁ τελεσθεὶς τέταρτος γάμος εἶναι ἄκυρος. Γ. Μαριδάκη, Γνωμ. Ἀρμ. Γ', 272. Ε.Α. 7760/1973, Ἀρμ. ΚΗ', 195.

40. Ἄρθρ. 1463, Ι Α.Κ. Γ. Μπαλαῆ, Γεν. Ἀρχαί, παρ. 15. Χαρακτηριστικὰ εἶναι ὅσα ὁ Σωκράτης εἰς τὴν Ἀπολογία του λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν φυτρώνει εἰς τὴν πέτραν ἢ τὸ δένδρον, ἀλλὰ κατάγεται ἀπὸ ἀνθρώπου καὶ ἔχει ὅπωςδῆποτε συγγενεῖς.

αἵματος κατ' εὐθειᾶν μὲν γραμμὴν ἀπεριορίστως, δηλ. μεταξύ ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐπ' ἄπειρον, ἐκ πλαγίου δὲ μεταξύ τῶν συγγενῶν δευτέρου, τρίτου καὶ πέμπτου βαθμοῦ⁴¹.

Ὅσον καὶ ἂν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸν βώμαϊον νομοθέτην ἢ φροντῖς διὰ τὴν συνοχὴν τῆς οἰκογενείας, δὲν ἠῤῥξανε τὰ κωλύματα τοῦ γάμου, ὡς ἔπραξαν οἱ χριστιανοὶ αὐτοκράτορες ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, δηλ. ἀπὸ τῆς πενθέκτης συνόδου τοῦ Τρούλλου (692), ὅποτε ἐνομοθετήθη τὸ κώλυμα τοῦ τετάρτου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου καὶ ἀργότερον τοῦ ἔκτου⁴². Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐπετρέπετο πλέον ὁ γάμος οὔτε μεταξύ τῶν πρώτων οὔτε μεταξύ τῶν δευτέρων ἐξαδέλφων.

Ἀργότερον ἐνομοθετήθη καὶ τὸ κώλυμα τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου μὲ ἀφορμὴν τὸν 58ον κανόνα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: «ἐν οἷς διὰ τοῦ γένους συγγέονται τὰ ὀνόματα ἐν τούτοις ὁ γάμος ἀθέμιτος»⁴³. Σύνδοδος ὅμως, ἡ ὁποία συνῆλθε τὸ 1617 εἰς τὴν Κων/πολιν, τὸ ἐξακράτησε κώλυμα ἀναβλητικόν. Ὁ γάμος δηλαδή τῶν δευτεροτρίτων ἐξαδέλφων δὲν ἐπετρέπετο μὲν, συνεχωρεῖτο ὅμως, ἂν ἤθελε τελεσθῆ⁴⁴. Ἡ ἀπόφασις τῆς τοπικῆς αὐτῆς συνόδου δὲν ἐκυρώθη νομοθετικῶς, ἐφ' ὅσον ἐλήφθη ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐνῶ ἡ νομοθετικὴ ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου τῶν συγγενῶν ἐκ πλαγίου ἑβδόμου βαθμοῦ ἐξηκολούθει νὰ ὑπάρχη μὲ τὴν καταχώρισίν της εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου⁴⁵. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη πρόβλημα, ἐφ' ὅσον οἱ κανόνες τῆς Ἐξάβιβλου ἴσχυσαν εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα⁴⁶. Καὶ ἔγινε μὲν δεκτὸν

41. Κ. Δεμερτζή, ἐνθ' ἂν.

42. Ε. Μακρυγιάννη, ἐνθ' ἂν., σελ. 12. Κρασσᾶ - Πράτσικα, ἐνθ' ἂν., παρ. 25. Τὸ κώλυμα τοῦ τετάρτου βαθμοῦ (πρωτοξαδέλφων) δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ἀντιθέτως ἐπετρέπετο ὁ μεταξύ των γάμος. Εἰσηγ. Ι, 10,4. Διότι παρ' ἑλλην τὴν ἐκκλησιαστικότητα τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ὑπῆρχεν ὁ 54ος κανὼν τῆς συνόδου τοῦ Τρούλλου, ἡ ὁποία καὶ συνῆλθεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Β'. Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων ἐπὶ τῶν πολιτικῶν νόμων τοῦ Βυζαντίου ἐξηγεῖται ἐκ τῶν στενῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆ εἶναι τόσο περισσότερο φανερά, ὅσον οἱ κατὰ καιροὺς αὐτοκράτορες εἶναι εὐσεβέστεροι. Β. Βiondi, Il Diritto Romano Cristiano I, 1952, σελ. 12 ἐπ. Δ. Ζακυθνοῦ, Βυζάντιον, 1951, σελ. 35. Γ. Κωσταρᾶ, Τὸ Ἠθικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ συμβάσει τῆς ἐν ζωῇ δωρεᾶς, 1957, σελ. 75. Καὶ εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ἡ συνεχὴς παρουσία τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς εἰς τὸ βυζαντινορωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον κατέστησεν ἀνθρωπιστικώτερον. Π. Ζέπου, Ἡ Χριστιανικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τὴν ἔρμηνειαν τοῦ Δικαίου (1956). Γ. Κωσταρᾶ, ἐνθ' ἂν., σελ. 76. Β. Τζωρτζάτοου (Μητροπολίτου Κίτρους), Ἡ Θεολογία καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου, 1975, σελ. 15.

43. Ν. 69 Μανουήλ. Κρασσᾶ - Πράτσικα, ἐνθ' ἂν., παρ. 26. Ν. 84 Ἰσαακίου Ἀγγέλου. Βλ. Φ. Γεωργιάδη, Πρακτικὰ Ἀκαδημαϊκῆς Ἀθηνῶν, 1937, σελ. 510 ἐπ., 513, ὅπου καὶ τὸ σχετικὸν κείμενον.

44. Κρασσᾶ - Πράτσικα, ἐνθ' ἂν. Γ. Μαριδάκη, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεοραῖς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, σελ. 57-59.

45. Ἀρμ. Δ', 8, 9.

46. Δ. 23/2/1835.

μέ την ύπ' ἀριθμ. 116/1906 ἀπόφασιν τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅτι ὁ νόμος περὶ κωλύματος τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ εἶχε περιέλθει εἰς ἀχρησίαν, ὡς ἐδέχθησαν ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 29/11/1837 τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ τόμος (ἀπόφασις) τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως τοῦ 1839, ἀλλ' ἔμεινε περιθώριον συζητήσεως. Τοῦτο δέ, διότι ὅσον πρακτικαὶ καὶ ἂν ἦσαν αἱ σκέψεις τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως, ὡς καὶ τῆς σχετικῆς εἰσαγγελικῆς ἀγορεύσεως⁴⁷, δὲν ἦσαν ἐν τούτοις βάσιμοι. Πράγματι ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ὁ Ἀρμενόπουλος ἀναφέρει τὴν σχετικὴν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν, εἶναι ἀσύστατος, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἐξάβιβλος ἴσχυσε καθ' ὅλας τὰς διατάξεις τῆς ὡς κῶδιξ τοῦ ὑποδοῦλου Γένους ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν διατάξεων αὐτῶν ἔτυχεν ἀνανεώσεως μὲ τὸ γνωστὸν διάταγμα, βάσει τοῦ ὁποῦ καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς νομικὸν κείμενον⁴⁸. Δυσκόλως ἄλλωστε γίνεται δεκτόν, ὅτι ἡ διάταξις περὶ τοῦ κωλύματος ἐβδόμου βαθμοῦ περιῆλθεν εἰς ἀχρησίαν, ὅταν βλέπωμεν νὰ καταχωρῆται εἰς νεωτέρους τῆς Ἐξάβιβλου τοπικοὺς κώδικας⁴⁹. Τελικῶς τὴν ἀμφιβολίαν διέλυσε ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 67 τοῦ καθ' ὄλην τὴν ἐπικράτειαν ἰσχύσαντος νόμου περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 31/12/1923, συμφώνως μὲ τὸ ὁποῖον κατηργήθη τὸ κώλυμα τοῦ ἔκτου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἐξ αἵματος, ἐφ' ὅσον ὁ ἀρμόδιος ἐπίσκοπος ἔδιδεν ἄδειαν τελέσεως τοῦ γάμου⁵⁰. Ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις αὐτὴ ὥριζεν, ὅτι «οἱ κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων ἐπιτρεπόμενοι γάμοι ἔκτου βαθμοῦ ἐξ αἵματος καὶ πέμπτου ἐκ διγενείας εἶναι ἔγκυροι, ὡς καὶ πάντες οἱ μέχρι τοῦδε γενόμενοι τοιοῦτοτρόπως»⁵¹, ἐστερήθη πλέον ἀξίας ἡ συζήτησις περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ κωλύματος τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ κώλυμα τοῦ πέμπτου βαθμοῦ ἐξ αἵματος κατηργήθη συμφωνούσης τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν Α.Ν. 2017/1939⁵², ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναδρο-

47. Α.Π. 116/1906, Θ. ΙΖ', 357 ἐπ., ὅπου καὶ ἀγόρευσις Δ. Τ ζ ι β α ν ο π ο ὑ λ ο υ.

48. «Οἱ πολιτικοὶ νόμοι τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων οἱ περιεχόμενοι εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου θέλουσιν ἰσχύει...» Β.Δ. 23 Φεβρ. 1835. Κατὰ μίαν γνώμην ἡ Ἐξάβιβλος ὑπῆρξεν ἡ μόνη πηγὴ ἀστικοῦ δικαίου εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. Γ. Μ π α λ ῆ, Μελέται ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Δικαίου, 1934, σελ. 146 ἐπ. Ἀντιθέτως Κ. Τ ρ ι α ν τ α φ υ λ λ ὀ π ο υ λ ο ς, Πρακτικὰ Ἀ' Δικηγορικοῦ Συνεδρίου 1927, Ἀθῆναι (1928), σελ. 286 ἐπ.

49. Ἄρθρ. 107 Σαμακοῦ Κώδικος ἰσχύσαν μὲχρι τῆς 31/12/1923.

50. Δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ὑπαρξίν τοῦ κωλύματος. Ἄρα ἔδιδε τὴν συνήθη τυπικὴν ἄδειαν. Α.Π. 12/1931, Θ. ΜΒ', 179. Ε.Ν. 185/1928, Δικ/κῆ Α', 154. Ε.Α. 1484/1929, Θ. ΜΑ', 526.

51. Β. Τ ζ ω ρ τ ζ ά τ ο υ (Μητροπολίτου Κίτρους), Ἡ Καταστατικὴ Νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου, 1967, σελ. 151. Ἐπετράπη λοιπὸν ὁ γάμος τῶν δευτέρων ἐξαδέλφων.

52. Ἄρθρ. 1. Ἡ συγκατάθεσις τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν κατάργησιν κωλυμάτων, τὰ

μικὴν ἰσχύν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῶν κωλυμάτων συγγενείας αἵματος ἐκ πλαγίου εἶχεν ἀπομείνει πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Α.Κ. μόνον τὸ κώλυμα τοῦ τετάρτου βαθμοῦ, δηλ. τῶν πρωτεξαδέλφων. Τοῦτο διατηρεῖ καὶ ὁ Α.Κ., ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἄρθρ. 1356 ὀρίζει: «Κωλύεται ὁ γάμος μετὰ συγγενῶν ἐξ αἵματος κατ' εὐθεϊαν μὲν γραμμὴν ἀπεριορίστως, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ». Ἄρα ἀπαγορεύεται ὁ γάμος τῶν συγγενῶν ἐξ αἵματος εἰς μὲν τὴν εὐθεϊαν γραμμὴν χωρὶς ὄριον βαθμῶν συγγενείας, εἰς δὲ τὴν ἐκ πλαγίου μέχρι καὶ τῶν πρωτεξαδέλφων χωρὶς διάκρισιν, ἂν πρόκειται διὰ τέκνα ἀμφιθαλῶν ἢ ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν⁵³.

Τοῦ κωλύματος τῶν πρωτεξαδέλφων ἐζητήθη καὶ ζητεῖται ἡ κατάργησις. Τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ διατηρηθῇ. Ἡ κατάργησις του δὲν ἐναντιώνεται εἰς τὰ χρηστὰ ἦθη τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, καθὼς ὑπεστηρίχθη⁵⁴, διότι δὲν ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἶδαμεν. Οὔτε εἶναι ἀδύνατος, διότι τὸ ὀρίζει ὁ ΝΔ' κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκ. Συνόδου⁵⁵, ἐφ' ὅσον πάντοτε οἱ ἱεροὶ κανόνες εἴτε τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἴτε τῶν οἰκουμενικῶν εἴτε τῶν τοπικῶν Συνόδων διὰ τὰ κωλύματα γάμου, δὲν ἴσχυσαν χωρὶς τὴν νομικὴν ἔγκρισιν τῆς πολιτείας⁵⁶. Οὐσιαστικὴν σημασίαν εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει ὁ περιορισμὸς τῆς κληρονομικότητος εἰς τὸν γάμον τῶν πρωτεξαδέλφων μὲ παθητικὸν διὰ τὰ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενα τέκνα. Τὸ κώλυμα λοιπὸν τῶν

ὁποῖα καθιέρωσαν ἱεροὶ κανόνες, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι κυρίως κοινωνία ἀγάπης καὶ χάριτος καὶ ἔχει συνήθη θεσμὸς δικαίου. Συνεπῶς οἱ κανόνες τῆς δὲν ἀποτελοῦν σύνολον ἀναγκαστικῶν κανόνων, ὡς συμβαίνει μὲ τὸ δίκαιον τῆς πολιτείας, ἀλλὰ δίκαιον χάριτος καὶ φιλάνθρωπίας. Τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν περὶ οἰκονομίας (ἐπιεικειας) ἀντίληψιν τὸ κῦρος τῶν ἱερῶν κανόνων παραμένει ἀπόλυτον, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς των εἶναι σχετικὴ ἀναλόγως μὲ τὰς κατὰ καιροὺς περιστάσεις καὶ περιπτώσεις. Δ. Μπαλάνοῦ, Τὸ σχέδιον τοῦ Α.Κ. ὡς πρὸς τὰ ἐκ συγγενείας κωλύματα τοῦ γάμου, Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1934), σελ. 301 ἐπ. ΕΕΝ. Β', Ι ἐπ. Κ. Μορορατίδου, Τὸ Δίκαιον τῆς χάριτος καὶ αἰσπουδαίωτεροι διαφοροποιήσεις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὀργανώσει, Ἐπίσημοι λόγοι 1966-67, τόμος ΙΑ', ἔκδ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1967), σελ. 293 ἐπ. Π. Μπούμη, Τὸ κῦρος καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν ἱερῶν κανόνων, 1975, σελ. 17 ἐπ. Γερ. Κοτσώνη, Τὸ «Φιλάνθρωπον» εἰς τοὺς κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Ἀκτῖνες (1955). Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ Χριστιανικὸν «Φιλάνθρωπον» καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, Ἀκτῖνες (1955).

53. Ε.Α. 2406/1953, ΝοΒ. Α', 611. Ἡ μέχρι τετάρτου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου συγγένεια ἐξ αἵματος εἶναι στενὴ συγγένεια, ἐφ' ὅσον ὁ νόμος δίδει εἰς τοὺς συγγενεῖς τούτους κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ ἀδιαθέτου. Ἄρθρ. 1816 Α.Π. 489/1951, Θ. ΞΓ', 45.

54. Π. Παναγιωτάκου, Γάμος πρώτων ἐξαδέλφων (1939). Ἀ. Ζηλήμων, Πρακτικὰ Ἀναθ. Ἐπιτροπῆς, σελ. 497.

55. Κ. Παλάη, Πρακτικὰ Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς, σελ. 493 ἐπ.

56. Μ. Χατζάκος, ἐνθ' ἄν., σελ. 495 ἐπ. Ἀλ. Βαμβέτσου, Εἰσαγωγή εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῶν Ὀρθοδόξων (1911). Δ. Μπαλάνοῦ, ἐνθ' ἄν., Α.Π. 220/1934, ἐνθ' ἄν.

συγγενῶν τοῦ τετάρτου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου στηρίζεται ὄχι κυρίως εἰς λόγους ἠθικοὺς καὶ κανονικοὺς, ἀλλ' εἰς λόγους ὑγιεινῆς καὶ βιολογίας ἢ, ὅπως ἀκριβέστερον θὰ ἐλέγαμεν, εἰς λόγους εὐγονίας⁵⁷.

Εἰς τὴν συνέχειαν πρέπει νὰ ἐξετασθῇ, μήπως εἶναι ἀνάγκη νὰ νομοθετηθῇ ἐξαίρεσις εἰς τὸν ἀπαγορευτικὸν κανόνα τοῦ ἄρθρ. 1356 διὰ τὸν γάμον τῶν πρωτεξαδέλφων, ὡς εἶχε τὸ Σχέδιον Ἀστικοῦ Κώδικος, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ἄρθρ. 12, ἐδ. 2 ὠριζεν, ὅτι ἕνεκα σπουδαίων λόγων δύναται νὰ ἐπιτραπῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου ἢ σύναψις γάμου ἐν τῷ τετάρτῳ βαθμῷ τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας ἐν τῇ πλαγίᾳ γραμμῇ.

Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη ὀρθῶς δὲν κατεχωρήθη εἰς τὸ τελικὸν κείμενον τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ δὲν πρέπει νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὸ μέλλον, διότι, ἐνῶ πρόκειται εἰδικὴ διάταξις καλύπτουσα ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις διὰ σπουδαίους λόγους, θὰ κατανήσῃ εἰς τὴν πρᾶξιν γενικὴ ρήτρα, ἢ ὁποία θὰ καλύπτῃ οἰανδήποτε περίπτωσιν γάμου πρωτεξαδέλφων, ἀφοῦ οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἤμποροῦν νὰ δημιουργήσουν καταστάσεις, ποῦ θὰ χαρακτηρίζωνται σπουδαῖοι (σοβαροὶ) λόγοι δικαιολογοῦντες τὸν γάμον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ διαδικασία εἴτε ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου, ὡς προέβλεπε τὸ Σ.Α.Κ., εἴτε ἐνώπιον μικτῆς ἐπιτροπῆς ἀντιπροσώπων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, καθὼς εἶχε προταθῆ⁵⁸, θὰ εἶναι τελείως τυπικὴ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ ἐξαίρεσις θὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἀπαγορευτικὸν κανόνα χωρὶς ἀμφιβολίαν⁵⁹.

Τὸ κώλυμα συγγενείας ἐξ αἵματος ἔχει τεθῆ διὰ τὴν καθαρότητα τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων⁶⁰.

57. Π. Ἀρβαντινοῦ, Πρακτικὰ Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς, σελ. 496 ἐπ. Βιολογικῶς ἔχει γίνεαι δεκτόν, ὅτι ἡ διασταύρωσις τῆς κληρονομικότητος ὠφελεῖ τὰ τέκνα, ἐγγόνους κ.λπ. Ροῦλοῦ - Κοιμάντου, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, ἄρθρ. 1356 ἐπ. Ἀ. Τόουση, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, σελ. 34, σημ. 2, ὅπου καὶ σχετικὴ βιολογικὴ βιβλιογραφία. Ἀκόμη καὶ ἡ πεῖρα τῆς καθημερινῆς ζωῆς μαρτυρεῖ πόσον βλάπτει τὰ παιδιά ὁ περιορισμὸς τῆς κληρονομικότητος καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀρίζοντος. Εἶναι φανερά ἡ βεβαρημένη κληρονομικότης εἰς τὰ παιδιά τῶν λεγομένων συγγενικῶν ἀνδρογύνων. Ὅτι τὸ Δίκαιον ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν εὐγονίαν βλ. καὶ Ν. 821/1978, ἄρθρ. 5, ἀριθ. 3. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ζῶα ἐπιδιώκεται ἡ λεγομένη ἐτέρωσις.

58. Κατόπιν τῆς ἀδείας τοιοῦτου ὄργανου ἢ Ἐκκλησία θὰ ἠυλόγει κατ' οἰκονομίαν τὸν γάμον. Δ. Μπαλάνοο, ἐνθ' ἄν.

59. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἀκριβῶς ἐμποδίζει διάταξιν, μὲ τὴν ὁποίαν νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν οἰκεῖον Ἐπισκοπον, νὰ κρίνῃ κατ' οἰκονομίαν τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν. Καὶ αὕτη ἡ λύσις θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀχρηστευθῇ διὰ συχνῆς χρήσεως τῆς οἰκονομίας καὶ ὁ ΝΔ' κανὼν τῆς Πενθέκτης Συνόδου καὶ ἡ γενικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1356 Α.Κ., ἀλλ' ὡς λέγει ὁ Μ. Βασιλειος, «οἰκονομητέον οὐ παρανομητέον». Ἡ οἰκονομία ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ὀδηγῇ εἰς τὴν παρανομίαν. Μπρατσιώτου — Τρεμπέλα — Μουρατίδου — Θεοδώρου — Μπρατσιώτου, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Οἰκονομία (1972).

60. Βλ. καὶ ἄρθρ. 345 Π.Κ. περὶ αἰμομιξίας. Προϋποθέτει γέννησιν. Δι' αὐτὸ ὑπάρχει

5. Ἐνεκεν ἀγχιστείας.

Ἡ ἀγχιστεία δημιουργεῖται διὰ τοῦ γάμου. Οἱ ἐξ αἵματος συγγενεῖς τοῦ ἐνὸς τῶν συζύγων εἶναι κατὰ τὴν αὐτὴν γραμμὴν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐξ ἀγχιστείας συγγενεῖς πρὸς τὸν ἕτερον⁶¹.

Τὸ Ρ.Δ. ἀπηγόρευεν ἀπεριορίστως τὸν γάμον μετὰ συγγενῶν ἐξ ἀγχιστείας κατὰ τὴν εὐθείαν γραμμὴν διὰ λόγους οἰκογενειακῆς εὐπρεπειας⁶². Διὰ τοὺς συγγενεῖς ὅμως ἐκ πλαγίου δὲν ὑπῆρχεν ἀπαγόρευσις. Αἱ κατόπιν γενόμεναι ἀπαγορεύσεις ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν ἠρκέσθη εἰς τὰ κωλύματα εὐσεβείας, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶδαμεν, καθιέρωσεν εἰς τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ κωλύματα γάμου καὶ εἰς τὴν ἐξ ἀγχιστείας συγγένειαν, ἀφοῦ εἶχεν ἄλλωστε τὴν πρόθυμον σύμπραξιν τῆς πολιτείας⁶³. Τοιοῦτοτρόπως ἐνομοθετήθη τὸ κώλυμα τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τῶν συγγενῶν ἐξ ἀγχιστείας μετὰ βάσιν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 27 Ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος κατέκρινεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ τοὺς τελομένους τότε γάμους τῶν συγγενῶν δευτέρου βαθμοῦ ἐξ ἀγχιστείας⁶⁴. Ἀργότερον μετὰ τὸν ΝΔ' κανόνα τῆς Συνόδου τοῦ Τρούλλου ἀπηγορεύθη ὁ γάμος τῶν ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου βαθμοῦ. Ἡ πολιτεία ἐκύρωσε τὴν κανόνα καὶ πάλιν⁶⁵. Δὲν ἐκύρωσεν ὅμως τὸν τόμον (ἀπόφασιν) τοῦ Πατριάρχου Σισινίου (997) περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ γάμου τῶν ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν πέμπτου καὶ ἕκτου βαθμοῦ, πού ἡ Ἐκκλησία μετὰ βάσιν τὸν 87ον (ΠΖ') κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου περὶ ἀποφυγῆς συγχύσεως τῶν γενῶν ἐπὶ ὁμοίων ὀνομάτων (Σ.Ι.Κ. Δ', 260 ἐπ.), ὡς ἔγινε καὶ διὰ τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς, καθιέρωσεν εἰς ἐποχὴν μοναχικοῦ φρονήματος⁶⁶. Ὅχι μόνον ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ δὲν ἐκυρώθη, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ Νεαρά 76 τοῦ Μανουὴλ

καὶ ἐπὶ ἀναγνωρίσεως τέκνου, ὁπότε δημιουργεῖται ἐξώγαμος συγγένεια. Ἄρθρ. 1359, 1382.

61. Ἄρθρ. 1464, I A.K.

62. Z h i s h m a n, Eherecht, σελ. 299 ἐπ.

63. Μ. Σ α κ ε λ λ α ρ ο π ο ὐ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, 1898, σελ. 465.

64. Κ. 5, 5, 5. Κ. 5, 5, 8. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ σοφωτάτου τοῦτου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦσαι τὸ κάλλιστον εἶδος τῶν συγγραμμάτων τοῦ ὑπῆρξαν πηγὴ πολλῶν ἱερῶν κανόνων. Δ. Μ π α λ ά ν ο υ, Πατρολογία (1930). Κ. Μ π ό ν η, Αἱ τρεῖς κανονικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ μεγ. Βασιλείου πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον μητροπολίτην Ἰκονίου, Byz. Zeits. τ. 44 (1951), σελ. 62 ἐπ. Ἀ. Χ ρ ι σ τ ο φ ι λ ο π ο ὐ λ ο υ, Ἐλλ. Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον Α', παρ. 16.

65. Κ ρ α σ σ ᾶ - Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, ἐνθ' ἄν., παρ. 30.

66. Τὸν δέκατον αἰῶνα ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Βυζαντίου ἐπηρεάζεται ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ αὐστηρὸν μοναχικὸν φρόνημα τῆς Μονῆς Στουδίου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ἀντίποδα τοῦ Πανδιδασκηρίου τῆς Κων/πόλεως. Βλ. σχετικῶς Β. Σ τ ε φ α ν ῖ δ ο υ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (1948).

Κομνηνοῦ χαρακτηρίζει τὸ κώλυμα ἀναβλητικὸν καὶ τὸν τελεσθέντα γάμον ἔγκυρον⁶⁷. Καὶ ἐφ' ὅσον τὰ κωλύματα αὐτὰ τοῦ πέμπτου καὶ ἔκτου βαθμοῦ δὲν στηρίζονται εἰς διάταξιν βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει ἡ καταχώρισίς των εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου (Δ', γ', 3-4), τῆς ὁποίας αἱ διατάξεις ἴσχυσαν, καθόσον ἦσαν διατάξεις βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων⁶⁸. Οὕτε ἡμπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ἴσχυον μέχρι τῆς 31/12/1923, ἐφ' ὅσον ὁ ἐκδοθεὶς τότε νόμος ὠριζεν, ὅτι οἱ κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων ἐπιτρεπόμενοι γάμοι ἔκτου βαθμοῦ ἐξ αἵματος καὶ πέμπτου ἐκ διγενείας⁶⁹ εἶναι ἔγκυροι, διότι ὁ νόμος αὐτὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταργήσῃ κώλυμα, τὸ ὁποῖον δὲν καθιέρωσε προηγουμένος νόμος, ὅπως τὸ κώλυμα τοῦ πέμπτου βαθμοῦ ἐξ ἀγχιστείας⁷⁰. Ἐπομένως τὸ κώλυμα τῆς ἐξ ἀγχιστείας συγγενείας καὶ πρὸ τοῦ νόμου τῆς 31/12/1923 ἴσχυε μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου εἰς τὸ πρὸ τοῦ Α.Κ. δίκαιον⁷¹. Τοῦτο ὅμως ὁ Α.Ν. 2017/1939 περιώρισε μέχρι καὶ τοῦ τρίτου βαθμοῦ⁷².

Ἄλλ' ἐὰν ἡ διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου κατάργησις τοῦ κωλύματος τοῦ πέμπτου βαθμοῦ τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας, δὲν ἐδημιούργει ζήτημα, διότι τὸ κώλυμα ἴσχυε μὲ διάταξιν τοῦ Ρ.Δ., ἡ κατάργησις τοῦ κωλύματος τοῦ τετάρτου βαθμοῦ ἐκ τῆς ἀγχιστείας ἦτο ἀντίθετος μὲ τὸν ΝΔ' κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁷³. Ἐν τούτοις ἡ κατάργησις αὐτῆ, καθὼς ἐσημειώθη, ἔγινε χωρὶς ἀντίρρησην καὶ μὲ κατανόησιν τῆς Ἐκκλησίας. Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία ἀντελήφθησαν, ὅτι τὰ κωλύματα αὐτὰ εἶχαν ἀποδυναμωθῆ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθὼς ἀνέφερον ἡ Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις τοῦ νόμου 2017 καὶ δὲν ἐπέμειναν νὰ διατηρήσουν αὐτὰ ὑπὸ περιστάσεις ἄλλας ἀπὸ ἐκείνας, πού καθιερώθησαν καὶ κατὰ τὰς ὁποίας Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία εἴτε συνεφώνουν εἴτε διεφώνουν δι' αὐτά⁷⁴. Ἡθέλησαν λοιπὸν νὰ δώσουν τὸ

67. Γ. Μ α ρ ι δ ά κ η, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, παρ. 9, σελ. 61.

68. Δ. 23/2/1835. Ἄ λ. Β α μ β έ τ σ ο υ, Θ. ΛΔ', 76 ἐπ.

69. Ἡ ἀγχιστεία λέγεται καὶ διγένεια μὲ τὴν ἔνοιαν, ὅτι διὰ τοῦ γάμου συνδέονται δύο γένη. Ἄ θ. Μ π ό μ π ο ρ α, Θ. ΛΓ', 623 ἐπ.

70. Α.Π. 220/1934, Θ. ΜΕ', 577. Ε.Α. 887/1930, Θ. ΜΒ', 100. Ἡ διατύπωσις τῆς συγκεκριμένης νομικῆς διατάξεως ὑπῆρξε κακότεχνος, ἐφ' ὅσον ὁ νομοθέτης ἠθέλησε μὲ τὴν αὐτὴν διάταξιν νὰ καταργήσῃ τὸ κώλυμα τοῦ ἔκτου βαθμοῦ ἐξ αἵματος, τὸ ὁποῖον ἴσχυε στηριζόμενον εἰς νόμον, καὶ τὸ κώλυμα τοῦ πέμπτου βαθμοῦ ἐξ ἀγχιστείας, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἴσχυε μὴ στηριζόμενον εἰς νόμον.

71. Κ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον Α', σελ. 37.

72. Ὁ νόμος 2017/1939 προδιατυπῶνων τὸ δίκαιον τοῦ Α.Κ. μὲ τὸ ἀρθρ. 1 καταργεῖ τὸ κώλυμα ἐκ τῆς συγγενείας αἵματος τοῦ πέμπτου βαθμοῦ καὶ μὲ τὸ ἀρθρ. 2 καταργεῖ τὸ κώλυμα συγγενείας ἐξ ἀγχιστείας τοῦ τετάρτου βαθμοῦ, ἀναδρομικῶς καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις.

73. Ἄ. Χ ρ ι σ τ ο φ ι λ ο π ο ὕ λ ο υ, Θ. Ξ', 494.

74. Π. Θ η β α ί ο υ, Τὰ κωλύματα τοῦ γάμου, ΕΕΝ. ΣΤ', 529 ἐπ.

νόμιμον μέσον θεραπείας τοῦ κακοῦ τῶν παρανόμων συμβιώσεων, πού εἶχον εἰς μέγαλον βαθμὸν σημειωθῆ, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀναδρομικότητα τοῦ νόμου⁷⁵. Σχετικῶς μὲ τὰς ἀντιρρήσεις διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ ΝΔ' κανόνος παρὰ τὰς προστατευτικὰς τῶν ἱερῶν κανόνων συνταγματικὰς διατάξεις⁷⁶ παρατηροῦμεν καὶ πάλιν, ὅτι δι' αὐτῶν δὲν προστατεύονται οἱ κανόνες τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου, τὰ ὁποῖα ἴσχυον, ἐφ' ὅσον τὰ ἐνομοθέτει ἡ Πολιτεία καὶ τὰ ὁποῖα εἶχον σχέσιν μὲ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν⁷⁷.

Ὁ Α.Κ. διατηρεῖ τὸ κώλυμα συγγενείας ἐξ ἀγχιστείας, ὀρίζων εἰς τὸ ἄρθρ. 1357: «Κωλύεται ὁ γάμος μετὰ συγγενῶν ἐξ ἀγχιστείας κατ' εὐθεῖαν μὲν γραμμὴν ἀπεριορίστως, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι καὶ τοῦ τρίτου βαθμοῦ». Τὸ κώλυμα ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν ἢ ἀκύρωσιν τοῦ γάμου, ἐκ τοῦ ὁποῖου παρήχθη, διότι εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη ἡ ἐξ ἀγχιστείας συγγένεια. Ἄρθρ. 1464, 2.

Καὶ διὰ τὸ κώλυμα τῆς λεγομένης οἰονεὶ ἐξ ἀγχιστείας συγγενείας ἐπαναλαμβάνει μὲ ἄλλην διατύπωσιν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 3, παρ. 1 τοῦ νόμου 2017/1939, ὀρίζων, ὅτι κωλύεται ὁ γάμος συγγενοῦς ἐξ αἵματος μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τοῦ ἐνὸς τῶν συζύγων μετὰ συγγενοῦς ἐξ αἵματος μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τοῦ ἐτέρου συζύγου. Τὸ κώλυμα ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν ἢ ἀκύρωσιν τοῦ γάμου, ἐξ οὗ παρήχθη⁷⁸.

Τὸ κώλυμα τῆς οἰονεὶ ἐξ ἀγχιστείας συγγενείας τοῦ Ἱρησκ. γάμου προϋποθέτει ὑφιστάμενον γάμον, ὑποστατὸν ἔστω. Δι' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζεται ἡ τέλεσις ταυτοχρόνως δύο γάμων μεταξὺ τεσσάρων προσώπων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται μεταξὺ των εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀναφερθείσας συγγενικὰς σχέσεις⁷⁹. Καὶ ὅταν λέγωμεν ταυτοχρόνως, ἐννοοῦμεν εἰς τὸ αὐτὸ χρονικὸν σημεῖον καὶ ὄχι ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος, ἔστω καὶ συντομωτάτου, διότι τὸ κώλυμα

75. Πρβ. ἄρθρ. 83 Ε.Ν. τοῦ Α.Κ.

76. Ἄ. Χριστοφιλοπούλου, ἐνθ' ἄν. Ἱ. Παναγοπούλου, ΝοΒ. Δ', 652 ἐπ.

77. Ἱ. Δεληγιάννη, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον Α', σελ. 148. Ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ περιορισθῇ ἡ ἔννοια τῆς παλαιᾶς πατριαρχικῆς οἰκογενείας καὶ συνεπῶς καὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου. Εἰδικῶς διὰ τὸ κώλυμα τῆς ἀγχιστείας χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομολογία κυμαίνεται κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Μ. Θεοτοκά, Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, σελ. 162-166.

78. Ἄρθρ. 1358, Α.Π. 322/1961, ΝοΒ. 9, σελ. 1250. Π. Καρδ. 107/1967, ἌρχΝ. ΙΗ', 531.

79. Γ. Παλιῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 17, ἀρ. 3, Ἄρα εἶναι ἔγκυρος ἡ τέλεσις τῶν γάμων δύο ἀδελφῶν μὲ δύο ἀδελφὰς ἀντιστοιχῶς, ἀρκεῖ ἡ ἱεροτελεστία νὰ ψαλῆ ταυτοχρόνως. Ροῖλοῦ - Κουμάντου, ἐνθ' ἄν., ἄρθρ. 1358, ἀρ. 5.

δημιουργείται από το χρονικόν σημεῖον τῆς τελέσεως τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο γάμων⁸⁰.

6. Ἐνεκα ἐξωγάμου συγγενείας.

Ἐκτὸς τῆς συγγενείας ἐκ τοῦ γάμου δημιουργεῖται συγγένεια καὶ ἀπὸ τὸ πραγματικὸν γεγονὸς τῆς ἐκτὸς γάμου γεννήσεως, ἡ ὁποία καλεῖται ἐξώγαμος συγγένεια⁸¹. Αὐτὴ δημιουργεῖ κώλυμα θρησκευτικοῦ γάμου κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρ. 1359, τὸ ὁποῖον ὀρίζει: «Συγγένεια ὡς πρὸς τὰ κωλύματα τοῦ γάμου ὑφίσταται ὡσαύτως μεταξὺ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐξ ἀναγνωρίσεως πατρὸς ἢ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν αὐτοῦ»⁸². Ἐξ ἀναγνωρίσεως πατὴρ εἰς τὴν προκειμένην διάταξιν εἶναι ὁ πατὴρ ἐπὶ πάσης ἀναγνωρίσεως, εἴτε ἐκουσίως εἴτε δικαστικῆς εἴτε πλήρους δικαστικῆς, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ἀνωτέρω διάταξιν τοῦ νόμου δὲν ὑπάρχει διάκρισις⁸³. Πράγματι ἡ εἰδικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1359 ἀποτελεῖ τὴν ἐξάφρασην εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἄρθρ. 1463, ἐδ. 2, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐξώγαμον, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ νόμῳ δὲν ὀρίζεται ἄλλως, δὲν θεωρεῖται ἐξ αἵματος συγγενῆς πρὸς τὸν ἐξ ἀναγνωρίσεως πατέρα αὐτοῦ. Ἐπομένως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰδικῶς τὰ κωλύματα γάμου ἢ ἐξώγαμος συγγένεια δημιουργεῖ κώλυμα, ἐφ' ὅσον ἐγένετο ἀναγνωρίσις τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἀσχέτως τοῦ εἴδους αὐτῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων. Ἄρα κώλυμα γάμου ἔχομεν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀτελοῦς δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς ἐκουσίας καὶ πλήρους δικαστικῆς, καθὼς ἀβασίμως καὶ ἀδικαιολογήτως ὑποστηρίζεται παρὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου⁸⁴. Ἄλλωστε τὸ ἄρθρ. 1359 διευπλώθη βάσει τῶν ἄρθρ. 9 τοῦ Προσχεδίου Εἰσηγητοῦ καὶ 14 τοῦ Σχεδίου Ἀστικοῦ Κώδικος ὀριζόντων, ὅτι τὸ ἐξώγαμον τέκνον καὶ οἱ κατιόντες αὐτοῦ λογίζονται, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ κωλύματα, συγγενεῖς τοῦ ἀναγνωρίσαντος τὴν ἑαυτοῦ πατρότητα ἢ δικαστικῶς βεβαιωθέντος ὡς πατρὸς καὶ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν αὐτοῦ⁸⁵. Τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ

80. Ἀντιθέτως Γνωμ. Εἰσαγγ. Πρωτ. Καλ. 534/1970, ΝοΒ. 19, σελ. 136, μετὰ παρατηρήσεων Ἰ. Παναγοπούλου.

81. Ἄρθρ. 1359.

82. Πρβ. ἄρθρ. 100 Ἑλβ. Κ., 161, 162 Γαλ. Κ., 1310 Γερμ. Κ., 87 Ἰταλ. Κ. Ὡς πρὸς τὴν μητέρα καὶ ἔναντι τῶν πρὸς μητρὸς συγγενῶν τὸ ἐξώγαμον ἐπέχει τάξιν γνησίου τέκνου. Ἄρθρ. 1530. Ἄρα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἐξωγάμου ὑπάρχει κώλυμα τῆς συγγενείας ἐξ αἵματος, καθὼς ὀρίζει τὸ ἄρθρ. 1356.

83. Ἀντιθέτως Γ. Μπαλῆ, ἐνθ' ἀν., παρ. 17, ἀρ. 4.

84. Γ. Μπαλῆ, ἐνθ' ἀν. Ἀντιθέτως Μ. Τζουγανάτου - Γασπαρινάτου, Ἡ δικαστικὴ ἀναγνώρισις τῆς πατρότητος, 1974, σελ. 281.

85. Πρακτικὰ Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς, σελ. 69.

ἄρθρῳ 8 κωλύματα, διὰ τὰ ὅποια ὀμιλεῖ τὸ ἄρθρ. 9 τοῦ Προσχεδίου, εἶναι τὰ κωλύματα συγγενείας ἐξ αἵματος. Εἰς τὸ ἄρθρ. 1359 Α.Κ. δὲν ἐπαναλαμβάνονται αἱ λέξεις «... τοῦ ἀναγνωρίσαντος τὴν ἑαυτοῦ πατρότητα ἢ δικαστικῶς βεβαιωθέντος ὡς πατὴρς ...», ἀλλὰ γράφεται μόνον «τοῦ ἐξ ἀναγνωρίσεως πατρός», διότι εἰς τὸν Α.Κ. γίνεται χρῆσις τοῦ ὄρου ἀναγνωρίσις διὰ τὴν ἐκουσίαν, τὴν ἀτελεῖ δικαστικὴν καὶ τὴν πλήρη δικαστικὴν ἀναγνώρισιν⁸⁶. Εἰς ὅλας λοιπὸν τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ὑπάρχει κώλυμα γάμου μεταξὺ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ (τέκνων, ἐγγόνων κ.ἄ.) καὶ τοῦ ἐξ ἀναγνωρίσεως πατρός ἢ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν αὐτοῦ⁸⁷.

Ἀπαιτῶν ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ, ὅπως προϋπάρχη ἀναγνώρισις τοῦ ἐξωγάμου, ἵνα δημιουργηθῇ τὸ κώλυμα τῆς συγγενείας τοῦ ἄρθρ. 1359, περιορίζει μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ἀναγνωρίσεως τὸ κώλυμα γάμου ἐκ τῆς φυσικῆς συγγενείας καὶ τοιουτοτρόπως διαφέρει τῶν κωδίκων Ἑλβετικοῦ, Γαλλικοῦ, Γερμανικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ, οἱ ὅποιοι εἰς τὰς ἀντιστοιχοὺς διατάξεις τῶν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὴν ὑπαρξίν φυσικῆς συγγενείας διὰ τὸ κώλυμα τοῦ γάμου⁸⁸. Διαφέρει ἐπίσης τοῦ ἰσχύοντος Π.Κ., ὁ ὅποιος εἰς τὸ ἄρθρ. 345 προϋποθέτει μόνον φυσικὴν συγγένειαν, διὰ νὰ στοιχειοθετηθῇ τὸ ἀδίκημα τῆς αἰμομιξίας χωρὶς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πατρότητος.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπικρίνεται ὡς ἄστοχος ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 1359 Α.Κ. καὶ ὑποστηρίζεται, ὅτι μὲ εὐρείαν ἐρμηνείαν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1356 θὰ πρέπη νὰ ἰσχύσῃ τὸ κώλυμα τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας καὶ διὰ τὰ ἐξώγαμα τέκνα, ἀσχέτως ἀναγνωρίσεως⁸⁹. Ἡ ἐρμηνεία ὅμως αὐτὴ θὰ ἦτο *contra legum*, ἐφ' ὅσον ἔχομεν τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 1359, ἀποτελοῦσαν τὴν ἐξαίρεσιν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1463, 2.

Κατ' ἀρχὴν ἡ ρύθμισις τοῦ θέματος εἶναι δύσκολος λόγῳ τῆς φύσεώς του⁹⁰. Ὁ νομοθέτης τοῦ Α.Κ. ἠδύνατο, ἀκολουθῶν εἰς τὸ προκείμενον θέμα τὸν Ἑλβετικὸν Κώδικα, τὸν ὅποιον κατὰ βάσιν ἠκολούθησεν εἰς τὸ ὅλον θέμα τῶν ἐξωγάμων τέκνων, νὰ ὀρίσῃ εἰς τὸ ἄρθρ. 1356 κώλυμα γάμου τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν νόμιμον ἢ φυσικὴν (ἐξώγαμον), ὡς ὤρισεν ὁ νομοθέτης τοῦ Ἑλβετικοῦ Κ. εἰς τὸ ἄρθρ. 100, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν γάμον καὶ μεταξὺ τῶν ἐκ φυσικῆς συγγενείας τοῦ αἵματος συνδεομένων προσώπων εἰς μὲν τὴν κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν ἀπεριορίστως, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ⁹¹. Ἀπέφυγεν ὅμως τοῦτο εἴτε λόγῳ τῆς συντηρητικότητος, ἢ ὅποια χαρακτηρί-

86. Ἀρθρ. 1532-1555.

87. Ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1356.

88. Βλ. τὰς διατάξεις αὐτὰς σημειουμένας ἀνωτέρω εἰς ὑποσημ. 82.

89. Ρ ο ἶ λ ο ὺ, ἐνθ' ἀν., ἄρθρ. 1359, ἀρ. 4.

90. Ἰ. Δ ε λ η γ ι ἄ ν ν η, ἐνθ' ἀν., σελ. 150.

91. Ὁ Ἑλβετικὸς Κώδιξ διατηρεῖ τὸ κώλυμα μέχρι καὶ τοῦ τρίτου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου εἰς τὴν ἐκ πλαγίου συγγένειαν. Art. 100.

ζει τὸ Οἰκογενειακὸν Δίκαιον τοῦ Α.Κ.⁹², εἴτε λόγῳ τῶν δυσκολιῶν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐξωγάμου πατρότητος.

Τὸ κώλυμα τοῦ ἄρθρ. 1359 τὸ ὁποῖον δὲν ἰσχύει ἐπὶ πολιτικοῦ γάμου Ν. 1250/52, ἐπὶ θρησκευτικοῦ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ τέκνα ἐξ ἀκυρωθέντος γάμου, ἐὰν ἡ ἀκύρωσις ἐπῆλθεν ἕνεκα τῆς μεταξὺ τῶν συζύγων ἐξ αἵματος συγγενείας κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν ἢ δευτέρου βαθμοῦ ἐκ πλαγίου, ὅποτε τὰ ἐκ τοιοῦτου γάμου τέκνα ἐξομοιοῦνται πρὸς ἐκουσίως ἀναγνωρισθέντα⁹³.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ νομιμοποιηθέντα τέκνα, αὐτὰ ὑπάγονται ἐν σχέσει μὲ τὰ κωλύματα γάμου εἰς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 1356-1358, ἐφ' ὅσον κατὰ πάντα κατέχουν θέσιν γνησίων τέκνων⁹⁴.

7. Ἐνεκα υἰοθεσίας.

Ἡ κοσμιότης τῶν κοινωνικῶν ἡθῶν συνετέλεσεν ἀνέκαθεν εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ κώλυμα γάμου καὶ ἐκ τῆς νομικῆς συγγενείας τῆς παραγομένης ἐκ τῆς υἰοθεσίας. Ἡ συγγένεια αὕτη εἰς τὸ Ρ.Δ. παρήγето διὰ τῆς υἰοθεσίας αὐτεξουσίου (εἰσποιήσεως), διὰ τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἐδημιουργοῦντο νέοι πρὸς τὴν θετὴν οἰκογένειαν συγγενικοὶ δεσμοί, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ κώλυμα γάμου⁹⁵.

Τὰ εἶδη ὅμως τῆς υἰοθεσίας εἰς τὸ Ρ.Δ., δηλ. τῆς εἰσποιήσεως, τῆς πλήρους υἰοθεσίας καὶ τῆς ἀτελοῦς υἰοθεσίας⁹⁶, ἀποδίδοντα τὰς ἀντιλήψεις τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας, δὲν διετηρήθησαν εἰς τὰς συγχρόνους νομοθεσίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνταπεκρίνοντο πλέον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ κώλυμα γάμου ἐκ τῆς υἰοθεσίας ὀρίζεται γενικῶς διὰ πᾶσαν περίπτωσιν υἰοθεσίας.

Οὕτω τὸ ἄρθρ. 1360 τοῦ Α.Κ. ὀρίζει, ὡς ὠριζε καὶ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Α.Ν. 2017/1939, ὅτι κωλύεται ὁ γάμος τοῦ υἰοθετήσαντος ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἰοθετηθέντος⁹⁷. Ἄς σημειωθῇ, ὅτι τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ Σχεδίου Ἀστικοῦ Κώδικος ὠριζεν,

92. Γ. Μπαλῆ, Ὑπόμνημα Ἀστικοῦ Κώδικος (1940) IV.

93. Ἄρθρ. 1382 ὡς τοῦτο ἴσχυε μέχρι τοῦ Ν. 1250/82.

94. Ἄρθρ. 1559 καὶ 1567 πρὸ τοῦ Ν. 1250/82.

95. Κρασσᾶ - Πράτσικα, ἔνθ' ἄν., παρ. 39. Κ. Δεμερτζῆ, ἔνθ' ἄν., σελ. 42 ἐπ.

96. Κ. Ράλλη, Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς υἰοθεσίας κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον (1891).

97. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐμποδίζεται ὁ γάμος υἰοθετηθέντος καὶ υἰοθετηθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θετοῦ πατρὸς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρ. 1570. Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 18. Βλ. ἄρθρ. 87 Ἰταλ. Κ. Ὡς κατιόντες τοῦ υἰοθετηθέντος νοοῦνται γνήσια τέκνα γεννηθέντα τυχόν μετὰ τὴν υἰοθεσίαν, τέκνα νομιμοποιηθέντα μετὰ τὴν υἰοθεσίαν, τέκνα ἀναγνωρισθέντα, ὡς καὶ τέκνον γνήσιον ἢ θετὸν ἀποκτηθὲν πρὸ τῆς υἰοθεσίας, ἐφ' ὅσον συντρέχουν οἱ ὅροι τῶν ἄρθρων 4 καὶ 5 τοῦ Ν.Δ. 4532/1966.

ὅτι ὁ υἱοθετήσας καὶ οἱ ἐν τῇ εὐθείᾳ γραμμῇ ἐξ αἵματος συγγενεῖς αὐτοῦ δὲν δύνανται νὰ συνάψωσι γάμον μετὰ τοῦ υἱοθετηθέντος τέκνου καὶ τῶν κατιόντων αὐτοῦ.

Ἄρα ὁ νομοθέτης τοῦ Α.Κ., ὡς καὶ προηγουμένως ὁ νομοθέτης τοῦ Α.Ν. 2017/1939⁹⁸, δὲν περιέλαβον εἰς τὴν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν τὸν γάμον τοῦ υἱοθετήσαντος, ὡς καὶ τῶν κατιόντων αὐτοῦ, μετὰ τῶν κατιόντων τοῦ υἱοθετηθέντος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Σ.Α.Κ. Ἴσως τοῦτο δὲν ἐκρίθη ἀπαραίτητον δεδομένης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1581, 1, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ μετὰ τὴν υἱοθεσίαν γεννηθέντες κατιόντες τοῦ θεοῦ τέκνου ἐπέχουσι τάξιν γνησίων κατιόντων τοῦ υἱοθετήσαντος. Συνεπῶς ὁ γάμος ἐμποδίζεται μεταξὺ υἱοθετήσαντος καὶ τῶν κατιόντων τοῦ υἱοθετηθέντος, ὡς καὶ μεταξὺ τῶν κατιόντων τοῦ υἱοθετήσαντος καὶ τῶν κατιόντων τοῦ υἱοθετηθέντος ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἄρθρ. 1356, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς μετὰ τὴν υἱοθεσίαν γεννηθέντας κατιόντας τοῦ υἱοθετηθέντος, ἐνῶ διὰ τοὺς πρὸ τῆς υἱοθεσίας γεννηθέντας κατιόντας τοῦ υἱοθετηθέντος οὐδὲν βεβαίως κώλυμα ὑπάρχει.

Ἄν ὅμως ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1581 ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1360 ἐν σχέσει μὲ τοὺς κατιόντας τοῦ υἱοθετηθέντος, παραμένει πάντως ἡ νομοθετικὴ ἔλλειψις τῆς διατάξεως διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ γάμου μεταξὺ υἱοθετήσαντος ἢ υἱοθετηθέντος καὶ συζύγου τοῦ ἑτέρου. Αὐτὴν τὴν ἀπαγόρευσιν προβλέπει ὁ Ἑλβετικὸς Κώδιξ, τοῦ ὁποῖου τὸ ἄρθρ. 100, παρ. 3 ὀρίζει, ὅτι ὁ γάμος ἀπαγορεύεται μεταξὺ υἱοθετήσαντος καὶ υἱοθετηθέντος, ὡς καὶ μεταξὺ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ τοῦ συζύγου τοῦ ἑτέρου. Ἐπίσης ὁ Ἰταλικὸς Κώδιξ τοῦ 1942, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἄρθρ. 87, ἐδ. 6-9 ὀρίζει, ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ γάμος καὶ τοῦ υἱοθετηθέντος καὶ συζύγου τοῦ υἱοθετήσαντος, τοῦ υἱοθετήσαντος καὶ συζύγου τοῦ υἱοθετηθέντος. Ἀνάλογος διάταξις πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἄρθρ. 1360 Α.Κ., καθὼς ἀπαιτοῦν ἡ εὐπρέπεια τῶν κοινωνικῶν ἡθῶν καὶ ἡ καθαρότης τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων.

Τὸ ἄρθρ. 1360 ὀρίζει εἰς τὸ ἐδ. 2 αὐτοῦ, ὅτι τὸ κώλυμα ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν τῆς υἱοθεσίας. Καὶ τοῦτο, διότι, ἐνῶ εἰς τὸ προϊσχυῶσαν δίκαιον ἢ λύσις τῆς υἱοθεσίας διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἦτο ἀδύνατος λόγῳ τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτήρος της⁹⁹, εἰς τὸ ἰσχύον δίκαιον εἶναι δυνατὴ διὰ λόγον ἀποκληρώσεως¹⁰⁰.

Διὰ νὰ προληφθῇ λοιπὸν καταστρατήγησις τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1360, 1 μὲ εἰκονικὸν παράπτωμα δικαιολογοῦν τὴν ἀποκλήρωσιν καὶ τὴν λύσιν τῆς υἱοθεσίας πρὸς τέλεσιν γάμου, ὠρίσθη εἰς τὸ ἄρθρ. 1360, 2, ὅτι τὸ

98. Χ. Π ρ á τ σ ι κ α, 'Ο νέος νόμος περὶ κωλυμάτων γάμου, Θ. Ν', 785 ἐπ.

99. Νεαραὶ 24 καὶ 89 Λέοντος.

100. Ἄρθρ. 1587 Α.Κ. Ἡ διὰ λόγον ἀχαριστίας κατ' ἄρθρ. 505, ἐφ' οὗ Γ. Κ ω σ τ α ρ ᾱ, Τὸ Ἡθικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ συμβάσει τῆς ἐν ζωῇ δωρεᾶς, 1957, σελ. 42 ἐπ.

κώλυμα τῆς υἰοθεσίας διατηρεῖται καὶ μετὰ τὴν λύσιν αὐτῆς¹⁰¹. Καὶ δὲν περιέχει ὁ Α.Κ. τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 16, παρ. 2 τοῦ Σ.Α.Κ., κατὰ τὴν ὁποίαν ἔνεκα σπουδαίων λόγων δύναται, μετὰ τὴν λύσιν τῆς υἰοθεσίας, νὰ ἐπιτραπῇ, δι' ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου, ὁ γάμος κατιόντος τοῦ υἰοθετήσαντος μετὰ τοῦ υἰοθετηθέντος τέκνου ἢ κατιόντος αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ προληφθῇ καὶ πάλιν καταστρατήγησις τοῦ νόμου ἐκ τοιαύτης διατάξεως διὰ τῆς δημιουργίας σοβαρῶν (σπουδαίων) λόγων, ποὺ ὑπαγορεύουν τὴν ἀνάγκην τοῦ γάμου, καθὼς συνέβη καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς συγγενείας ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας¹⁰².

8. Ἐνεκα τοῦ βαπτίσματος.

Πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ὑπῆρχε κώλυμα ἐκ τοῦ βαπτίσματος. Κατόπιν ὅμως ὑπῆρξε πρόβλημα μὲ τὴν σχέσιν ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτοῦ, διότι ἀνάδοχος καὶ ἀναδεχόμενος δὲν ἦσαν πάντοτε ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φύλου. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων «τὸ βάπτισμα γέννησίς ἐστι θεία καὶ ψυχῆς ἀνακαινίσις», διὰ τοῦ βαπτίσματος αἱ ψυχαι ἀναδόχου καὶ ἀναδεχομένου συνεζεύχθησαν καὶ τοιουτοτρόπως ἀπαγορεύεται ὁ μεταξὺ αὐτῶν γάμος, καθὼς διέταξεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὸ 530 μ.Χ. εἰς τὸν Κώδικα¹⁰³. Ἀπὸ τότε ὑφίσταται τὸ κώλυμα τοῦ βαπτίσματος ὡς κώλυμα πνευματικῆς πλέον συγγενείας μὲ τὴν ἀντίληψιν τῆς θέσεως τοῦ ἀναδόχου ὡς πνευματικοῦ πατρὸς τοῦ ἀναδεχομένου νηπίου, ὑποχρέου διὰ τὴν θρησκευτικὴν κατάρτισίν του, τῆς σχέσεως ταύτης μὴ συμβιβαστομένης μὲ τὴν ἐκ τοῦ γάμου συζυγικὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν¹⁰⁴.

Τὸ κώλυμα δὲν περιορίσθη μόνον μεταξὺ ἀναδόχου καὶ ἀναδεχομένου. Ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπηγόρευσε καὶ τὸν γάμον μεταξὺ ἀναδόχου καὶ τῆς μητρὸς τοῦ ἀναδεχομένου, διότι ἡ ἐκ τοῦ βαπτίσματος πνευματικὴ οἰκειότης μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπει σαρκικὴν συνάφειαν¹⁰⁵.

Εἰς τὴν συνέχειαν δὲ διὰ πατριαρχικῶν γραμμάτων τὸ κώλυμα τῆς πνευματικῆς συγγενείας πολλαπλασιάζεται μέχρι καὶ τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ κατὰ τὴν ἐξ αἵματος βαθμολογικὴν συγγένειαν¹⁰⁶. Τοιουτοτρόπως ὁ νόμος τοῦ

101. Ροϊλοῦ - Κοιμάντου, ἐνθ' ἄν., ἄρθρ. 1360, ἀρ. 6. Ὁ νομοθέτης διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1360, 2 ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐκ τῆς υἰοθεσίας πλασματικὴν οἰκογενειακὴν σχέσιν, ὡς ἠθέλησε διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1358, 2 νὰ προστατεύσῃ τὴν σχέσιν τῆς λεγομένης οἰονεὶ ἐξ ἀγχιστείας συγγενείας.

102. Ἄρθρ. 12, 13, 15 Σ.Α.Κ. Ἄρθρ. 1356-1358 Α.Κ.

103. Κ. 5, 4, 26.

104. Μ. Σακελλαροπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σελ. 488 ἐπ. Zhishman, Eherecht, σελ. 265.

105. Καν. ΝΓ', Σ.Ι.Κ., Β', 428.

106. Μ. Σακελλαροπούλου, ἐνθ' ἄν. Κρασσᾶ - Πράτσια, ἐνθ' ἄν., παρ. 37.

1839 ἐπεξέτεινε τὸ κώλυμα μέχρι τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ «μὴ περιλαμβανομένου κατὰ τὴν ἐξ αἵματος βαθμολογίαν, ὅτι ἢ κατὰ πνεῦμα οἰκειότης μείζων τῆς κατὰ σάρκα». Ἡ Πολιτεία ὁμῶς δὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ παρακολουθήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ κωλύματος μέχρις αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ καὶ τὰ αὐξηθέντα κώλυματὰ ἐκ τοῦ βαπτίσματος, ὡς καθωρίσθησαν εἰς τὰ κείμενα τῶν Βασιλικῶν¹⁰⁷ καὶ τοῦ Ἀρμενοπούλου¹⁰⁸, περιορίζονται εἰς ἕξ καὶ μόνον, ἦτοι τοῦ ἀναδόχου μετὰ τῆς ἀναδεκτῆς, τῆς μητρὸς καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, ὡς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀναδόχου μετὰ τῶν τριῶν ἀνωτέρω προσώπων¹⁰⁹.

Τὸ Σχέδιον Ἀστικοῦ Κώδικος περιώρισεν ἀκόμη τὸ κώλυμα. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπεται ὁ γάμος μεταξὺ τοῦ ἀναδόχου καὶ τοῦ ἀναδεκτοῦ ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ. Ταῦτοχρόνως ὁμῶς, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διατυπώσεως, τὸ κατέστησεν ἀναβλητικὸν ἀπὸ ἀνατρεπτικόν, ποῦ ἦτο.

Πλὴν ὁ Α.Κ., καθὼς προηγουμένως ὁ Α.Ν. 2017/1939¹¹⁰, διετήρησεν ἐπὶ ὀρθοπευτικοῦ γάμου τὸ ἐκ τοῦ βαπτίσματος κώλυμα ἀνατρεπτικὸν εἰς τὰ ὅρια τοῦ ΝΓ' κανόνος. Ὅρίζει λοιπὸν τὸ ἄρθρ. 1361: «Κ ω λ ύ ε τ α ι ὁ γ ά μ ο ς τ ο ὕ ἀ ν α δ ό χ ο υ με τ ά τ ο ὕ ἀ ν α δ ε κ τ ο ὕ ἢ τ ῆ ς μ η τ ρ ό ς α ὐ τ ο ὕ».

Ὁ συντάκτης τοῦ Α.Κ. χρησιμοποιεῖ πάντοτε τὸ ἀρσενικὸν γένος ὡς ἐπικρατέστερον συντακτικῶς τοῦ θηλυκοῦ. Ἐμποδίζεται ἄρα ὁ γάμος τοῦ ἀναδόχου μετὰ τῆς ἀναδεκτῆς ἢ τῆς μητρὸς τῆς, καθὼς καὶ ὁ γάμος τοῦ ἀναδόχου μετὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ¹¹¹, ἀλλ' ὅχι καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ, ὡς διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ νομικοῦ λόγου ὑποστηρίζεται¹¹². Καὶ τοῦτο, διότι ὁσάκις εἰς τὸν Α.Κ. ἐνοεῖται εἴτε ὁ πατὴρ εἴτε ἡ μήτηρ χρησιμοποιεῖται ἢ λέξις γονεῦς¹¹³. Εἰς τὴν συγκεκριμένην ὁμῶς περίπτωσιν τοῦ ἄρθρ. 1361 ἀπαγορεύεται ὁ γάμος τῆς ἀναδόχου μετὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ ἢ τῆ ς μ η τ ρ ό ς α ὐ τ ο ὕ, καθότι ὁ νομοθέτης ἠθέλησεν οὐσιαστικῶς νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν ΝΓ' κανόνα τῆς Συνόδου τοῦ Τρούλλου ἔχοντα ὡς ἐξῆς: «Ἐπειδὴ μείζων ἢ κατὰ τὸ πνεῦμα οἰκειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας, ἐγνωμεν δὲ ἐν τισὶ τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἀγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος παιῖδας ἀναδεχομένους, καὶ μετὰ τοῦτο, ταῖς ἐκείνων μ η τ ρ ά σ ι χ η ρ ε ύ ο υ σ ι γ α μ ι κ ὶ ὶ ν συναλ-

107. Βασ. 28, 5, 14.

108. Ἀρμ. Δ', η', 6.

109. Πρ. Γ.Σ. 29-4-1889 παρὰ Μ. Θεοτοκά, Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, σελ. 171.

110. Ἄρθρ. 5.

111. Α.Π. 252/1962, ΝοΒ. Γ', 907.

112. Ροῦλοῦ - Κομματινοῦ, ἐνθ' ἀν., ἄρθρ. 1361, ἀρ. 3. Ἀ. Τούση, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 17. Ἰ. Δεληγιάννη, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον Α', σελ. 162.

113. Π.χ. ἄρθρ. 1587, 1841, 1629, 1504.

λάσσοντες συνοικέσιον, ὀρίζομεν, ἀπὸ τοῦ παρόντος μηδὲν τοιοῦτον πραχθῆναι. Εἰ δέ τινες μετὰ τὸν παρόντα κανόνα φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, πρωτοτύπως μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀφιστάσθωσαν τοῦ παρανόμου τούτου συνοικεσίου, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς τῶν πορνεούτων ἐπιτιμίαις ὑποβληθήτωσαν».

Διασταλτικὴ λοιπὸν ἐρμηνεία δὲν στηρίζεται εἰς τὸν νόμον. Ἀντιθέτως ἡ τάσις τοῦ συγχρόνου νομοθέτου, καθὼς καὶ εἰς τὰ προηγούμενα κωλύματα εἶδομεν, εἶναι νὰ συστέλλῃ καὶ περιορίζῃ τὰ κωλύματα, καθόσον αὐτὰ αὐξηθέντα κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον δὲν ἀνταποκρίνονται πλέον εἰς τὰς συγχρόνους ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀντιλήψεις καὶ τοιουτοτρόπως ἔχουν ἀποδυναμωθῆ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ¹¹⁴. Διὰ τοῦτο τὸ κώλυμα κατηργήθη ἐπὶ πολιτικοῦ γάμου (Ν. 1250/82).

Τὸ ἐκ τῆς πνευματικῆς συγγενείας κώλυμα γάμου τοῦ ἄρθρ. 1361 Α.Κ. προϋποθέτει ἀπαραιτήτως κανονικὸν βάπτισμα, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον δημιουργεῖ τὴν πνευματικὴν σχέσιν μεταξὺ ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτοῦ, ὡς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν ὁ ἀνυπόστατος γάμος νὰ ἀποτελέσῃ κώλυμα ὑφισταμένου γάμου, ἢ ἐξ αὐτοῦ νὰ δημιουργηθοῦν κωλύματα συγγενείας ἐξ αἵματος ἢ ἀγχιστείας, τοιουτοτρόπως κώλυμα γάμου δὲν ὑπάρχει, ἐὰν τὸ τελεσθὲν βάπτισμα «οὐκ ἔρρωται κανονικῶς». Δὲν εἶναι δὲ κανονικὸν τὸ βάπτισμα, ἐὰν ἔχῃ τελεσθῆ ὑπὸ ψευδοϊερέως ἢ καθηρημένου ἱερέως ἢ αἰρετικοῦ, ἢ ἐὰν δὲν ὑπάρχουν τὰ στοιχεῖα τοῦ βαπτίσματος, δηλ. ἡ τριττὴ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ κατάδυσις εἰς τὸ ὕδωρ¹¹⁵.

Πρέπει λοιπὸν τὸ βάπτισμα, διὰ νὰ δημιουργήσῃ κώλυμα γάμου κατ' ἄρθρ. 1361, νὰ ἔχῃ τελεσθῆ ὑπὸ κανονικοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν ἀνάδοχος καὶ ἀναδεκτός¹¹⁶, καὶ ἀκόμη νὰ ἔχῃ τελεσθῆ κατὰ τὴν τυπικὴν διάταξιν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης.

Σχετικῶς μὲ τὸ λεγόμενον «βάπτισμα τοῦ ἀέρος», ποὺ τελεῖται εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ἀνάγκης δι' ἄρρωστα βρέφη, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν ἀβά-

114. Εἰσηγητικὴ Ἔκθεσις Α.Ν. 2017/1939. Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 17, ἀρ. 5. Τοῦ αὐτοῦ, Ἑπίμνημα εἰς Ἀστικὸν Κώδικα (1940). Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος ἐπὶ τῇ κυρώσει τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (1940).

115. Εὐταξιῶν—Λυκούδη—Στεφάνου—Πολυγένη—Δημητράκοπούλου—Ρακτιβάν, Γνωμ., Δικαιοσύνη Α', 219 ἐπ. Καν. ΜΣΤ' Ἀποστ. Σ.Ι.Κ. Β', 61. ΝΘ' Ἀποστ. Σ.Ι.Κ., Β', 65 ΜΖ' Ἀποστ. Σ.Ι.Κ. Β', 62.

116. Αὐταὶ εἶναι ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀναγνωρίζουν ἀμοιβαίως τὴν κανονικὴν ἱερωσύνην τῶν λειτουργῶν αὐτῶν καὶ τὴν ἐγκυρότητα τῶν ὑπ' αὐτῶν τελουμένων μυστηρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ βάπτισμα. Βλ. καὶ Ἰ. Δεληγιάννη, ἐνθ' ἀν. Σ. Τρωιάνου, Τὸ κώλυμα τοῦ γάμου ἐκ τοῦ βαπτίσματος, ΕΕΝ. 35, σελ. 428 ἐπ.

πιστα, πρέπει νὰ δεχθῶμεν κατ' οἰκονομίαν τοῦτο ὡς κανονικὸν καὶ ἔγκυρον, ἐκ τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται κώλυμα γάμου, ἐὰν ὁ βαπτισθεὶς ἀποθάνῃ, πρὶν τελεσθῆ τὸ κανονικὸν βάπτισμα, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τοῦτο κατ' οἰκονομίαν, ἐπιτρέπουσα εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδεῖαν.

9. Ἐνεκα ἐπιτροπείας.

Τὸ ἐκ τῆς ἐπιτροπείας κώλυμα εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὸ Ρ.Δ. ὡς κώλυμα ἀνατρεπτικὸν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ὑπὸ ἐπιτροπείαν προσώπου. Κατὰ τοῦτο μέχρι τῆς λογοδοσίας τοῦ ἐπιτρόπου ἀπηγορεύετο ὁ γάμος μεταξὺ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτροπευομένης, ὡς καὶ μεταξὺ τῆς ἐπιτροπευομένης καὶ τοῦ υἱοῦ ἢ ἐγγόνου τοῦ ἐπιτρόπου. Ἐὰν μεταξὺ τῶν προσώπων αὐτῶν ἐτελεῖτο γάμος, ὁ γάμος αὐτὸς δὲν ἦτο ἔγκυρος, πλην ἐὰν ὁ πατὴρ τῆς ἐπιτροπευομένης εἶχε συναινέσει εἰς τὴν μνηστείαν αὐτῆς ἢ μὲ διάταξιν τελευταίας βουλήσεως εἶχε συγκατατεθῆ εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς του μὲ ἓνα ἐκ τῶν ἄνω ἀναφερομένων προσώπων¹¹⁷.

Εἰς τὸ Σχέδιον Ἀστικοῦ Κώδικος τὸ ἐκ τῆς ἐπιτροπείας κώλυμα περιελήφθη ὡς ἀναβλητικόν. Τὸ ἀρθρ. 20, παρ. 1 ὠριζεν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ὁ γάμος μεταξὺ τοῦ ἐπιτρόπου ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιτροπευομένου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιτροπείας ἢ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς πρὸ τῆς λογοδοσίας.

Ὁ Α.Κ. διατηρεῖ ἐπὶ θρησκευτικοῦ γάμου τὸ κώλυμα ἐκ τῆς ἐπιτροπείας ὡς ἀνατρεπτικὸν εἰς τὸ ἀρθρ. 1362, τὸ ὁποῖον ὀρίζει: «Κωλύεται ὁ γάμος τοῦ ἐπιτρόπου ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐπιτροπευομένου μέχρι τῆς ὀριστικῆς λογοδοσίας τοῦ ἐπιτρόπου»¹¹⁸.

Κατὰ τὸ Ρ.Δ., τὸν Α.Ν. 2017/1939 καὶ κατὰ τὴν ὡς ἄνω διάταξιν τοῦ Α.Κ. μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ νόμου 3192/1955 οἱ ἐπίτροποι, τῶν ὁποίων (ἢ τῶν κατιόντων αὐτῶν) ὁ γάμος ἀπηγορεύετο μετὰ τοῦ ἐπιτροπευομένου ἢ τῆς ἐπιτροπευομένης, ἦσαν μόνον ἄνδρες¹¹⁹. Ἡ ἀνικανότης ὅμως τῆς γυναικὸς πρὸς ἐπιτροπείαν ἔπαυσε νὰ ἰσχύῃ μετὰ τὸ ἀρθρ. 2, παρ. 2 τοῦ νόμου 3192/1955. Ἐμποδίζεται λοιπὸν ὁ γάμος τοῦ ἐπιτρόπου, εἴτε ἄνδρὸς εἴτε γυναικὸς ἀδιακρίτως, ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ (τέκνων γνησίων, νομιμοποιηθέντων, θετῶν, ἀναγνωρισθέντων, ἐξωγάμων ἀπὸ γυναικὸς ἐπιτρόπου, ἀκόμη καὶ ἐγγόνων) μετὰ τοῦ ἐπιτροπευομένου ἢ τῆς ἐπιτροπευομένης μέχρι τῆς ὀριστικῆς λογοδοσίας του, ὁπότε καὶ λήγει ἡ ἐπιτροπεία.

117. Κ. Δεμερτζῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον Α', σελ. 47 ἐπ.

118. Ἄρθρ. 6 Α.Ν. 2017/1939.

119. Ἐκτὸς τῆς μητρὸς καὶ μάμης τοῦ ἀνηλίκου. Ἄρθρ. 1622, ἀρ. 4. Α.Κ.

Όταν όμιλοϋμεν περι έπιτροπείας, έννοοϋμεν τήν έπιτροπείαν άνηλικών δεδομένου, ότι εις τούς άχειραφέτους άνηλικούς υπό έπιτροπείαν, οι όποιοι έχουν τήν πρός γάμον ήλικίαν και περιωρισμένην δικαιοπρακτικήν ικανότητα, δέν έπιτρέπεται ό γάμος μέ τήν συναίνεσιν τοϋ έπιτρόπου των¹²⁰.

Είται φανερά συνεπώς ή ανάγκη τής δια τοϋ κωλύματος τοϋ γάμου προστασίας τής περιουσίας τοϋ άνηλικού, τήν όποίαν διαχειρίζεται ό έπίτροπος, ό όποιος δια τοϋ γάμου συνήθως έπιδιώκει τό συμφέρον του και όχι τό συμφέρον τοϋ έπιτροπευομένου άνηλικού. Δι' αυτό και τό εκ τής έπιτροπείας κώλυμα άφορᾷ μόνον τόν έπίτροπον και όχι και τόν παρεπίτροπον, ό όποιος δέν έχει διαχειρίσιν. Δια τόν αυτόν λόγον τό κώλυμα ίσχυε και δια τόν ειδικόν έπίτροπον τής διαχειρίσεως τοϋ ἄρθρ. 1632¹²¹.

Είται επίσης εύκολον νά νοηθῆ, ότι ή διάταξις τοϋ κωλύματος τής έπιτροπείας εφαρμόζεται εις τās περιπτώσεις εκείνας, που ό έπίτροπος δέν συγγενεύει μέ τόν έπιτροπευόμενον εις βαθμόν, ό όποιος αποκλείει τόν γάμον. "Όταν π.χ. έπιτροπεύη είτε ή μήτηρ είτε πάππος ή μάμμη, τό προϋπάρχον κώλυμα τής έξ αίματος συγγενείας καθιστᾷ περιττήν τήν εφαρμογήν τής περι κωλύματος έπιτροπείας διατάξεως.

Δέν εφαρμόζεται επίσης ή διάταξις τοϋ ἄρθρ. 1362 εις περιπτώσεις δικαστικής και νομίμου άπαγορεύσεως, διότι οι υπό έπιτροπείαν άπηγορευμένοι, είτε δικαστικῶς είτε νομίμως, μη έχοντες δικαιοπρακτικήν ικανότητα άδυνατοϋν νά τελέσουν γάμον¹²².

Σχετικῶς μέ τās περιπτώσεις τής έπιτροπείας τῶν άπόντων ή διάταξις δέν εύρίσκει πεδίον εφαρμογής, έφ' όσον εκ τῶν πραγμάτων ό γάμος έπιτρόπου και έπιτροπευομένου άπόντος είναι άδύνατος.

"Αρα τό περι έπιτροπείας κώλυμα ίσχυεν εις τήν περίπτωσιν τοϋ υπό έπιτροπείαν άχειραφέτου άνηλικού μέχρι τής όριστικῆς λογοδοσίας τοϋ έπιτρόπου. Έάν όμως έπηκολούθησεν ἔγκρισις τής όριστικῆς λογοδοσίας τοϋ έπιτρόπου, ή άκυρότης τοϋ τελεσθέντος γάμου μεταξϋ τοϋ έπιτρόπου ή τῶν κατιόντων αϋτοϋ και τοϋ έπιτροπευομένου αίρεται¹²³. Έκ τοϋ συνδυασμοϋ λοιπόν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 1362, 1372 και 1373, ἄρ. 5 καταφαίνεται, ότι τό περι έπιτροπείας κώλυμα δέν αποβλέπει εις τόν περιορισμόν τής πρός γάμον έλευθερίας τοϋ έπιτρόπου ή τῶν κατιόντων του και τοϋ έπιτροπευομένου προσώπου, αλλά εις τήν προστασίαν μόνον τοϋ συμφέροντος τοϋ τελευταίου¹²⁴.

120. "Αρθρ. 1350, 1352, ώς ίσχυον μέχρι τοϋ Ν. 1250/1982.

121. 'Α. Τ ο ύ σ η, ένθ' άν., παρ. 18.

122. "Αρθρ. 1351, 1693, 1700. Α.Π. 246/1953, Θ. ΞΔ', 610. Έξαιρετικῶς έπιτρέπεται ό γάμος εις τόν νομίμως άπηγορευόμενον. "Αρθρ. 1351 (Ν. 1250/82).

123. "Αρθρ. 1372, 1373, 3.

124. Οι έπίτροποι ύποχρεοϋνται νά παραμένον πάντοτε οι έπιμεληται τοϋ συμφέρον-

10. Ἐνεκα μοιχείας.

Μοιχεία καλεῖται ἡ παράνομος σαρκική μίξις τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων μετὰ τρίτου προσώπου, διὰ τῆς ὁποίας γίνεται παράβασις τῆς περὶ τὸν γάμον πίστεως¹²⁵. Μὲ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ μοιχεία ἐτιμωρεῖτο εἰς τὸ Ρ.Δ., ἐφ' ὅσον διεπράττετο ὑπὸ γυναικὸς ἐγγάμου, μὲ οἰονδήποτε τρίτον, εἴτε ἔγγαμον εἴτε ἄγαμον, ἢ ὑπὸ ἀνδρὸς μὲ ὑπανδρον γυναῖκα. Ἐὰν ὅμως διεπράττετο ὑπὸ ἐγγάμου ἀνδρὸς μὲ ἐλευθέραν γυναῖκα ἔμενεν ἀτιμώρητος¹²⁶.

Ἡ μοιχεία εἰς πᾶσαν περίπτωσιν κατεδικάσθη αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μὲ βάσιν τὴν περὶ ἠθικῆς διδασκαλίαν τῆς Κ. Διαθήκης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μοιχεία εἶναι τὸ χειρότερον εἶδος πορνείας¹²⁷. Μὲ τὴν μυστηριακὴν λοιπὸν ἀντίληψιν περὶ γάμου τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο ἀνεκτὴ ἡ πορνεία ὡς ἀρχὴ γάμου¹²⁸. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ μερικὴ ἀσυδοσία τοῦ ἀνδρὸς ἐγγάμου, μένοντος ἀτιμωρήτου εἰς περίπτωσιν μοιχείας μὲ ἐλευθέραν γυναῖκα ἐπεκρίθη αὐστηρότατα ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς ἐπιστολάς αὐτοῦ¹²⁹. Παρ' ὅλον τοῦτο δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκλειψῇ, διότι, ὡς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Μ. Βασίλειος, κατὰ τὴν συνήθειαν «ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν εὐρίσκομεν πολλὴν τὴν ἀκριβολογίαν», ἐνῶ «διὰ τὸ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν ζῆν, οὐκ ἔχομεν τοῦτο ἐν τῇ συνήθειᾳ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ παρατήρημα». Οὕτως, «ὥστε ἡ καταλιπούσα μοιχαλὶς, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα· ὁ δὲ καταλειφθεὶς, συγγνωστός, καὶ ἡ συνοικοῦσα τῷ τοιούτῳ οὐ κατακρίνεται»¹³⁰. Δὲν ἦτο ὅμως μόνον ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνήθεια ἐπιεικεστέρα διὰ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ κυρίως ἡ νομοθεσία τῆς πολιτείας παρὰ τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ Κ. 9, 9, 27, ἡ ὁποία ἀπετέλει περισσώτερον σκέψιν τοῦ νομοθέτου διὰ τὸν μοιχεύοντα ἄνδρα παρὰ νομικὴν ἐπιταγὴν.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ βάσει τῶν νομικῶν κειμένων εἰς τὸ προῖσχῶσαν βυζαντινορωμαϊκὸν δίκαιον ἡ μοιχεία ἀποτελεῖ κώλυμα γάμου τῆς μοιχαλίδος καὶ τοῦ μοιχοῦ, εἴτε ἀγάμου εἴτε ἐγγάμου, ὡς καὶ τῆς μοιχαλίδος πρὸς πάντα τρίτον, ὑπάρχει δέ, ἀφ' ἧς ἐκδοθῇ καταδικαστικὴ ἀπόφασις ἢ ἐγερθῇ

τος τῶν ἐπιτροπευομένων. Π. 26, I, I. Ἔρθρ. 1655. Α.Κ., 427 Γαλ. Κ. Καὶ μάλιστα ὑπεύθυνοι. Ἔρθρ. 1634 Α.Κ.

125. Κ ρ α σ σ ᾶ - Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, ἔνθ' ἄν., παρ. 44. Ἔρθρ. 286 προῖσχῶσαν Π.Κ. Α.Π. 171/1940, ΕΕΝ. Ζ', 331.

126. Ε. Μ α κ ρ υ γ ι ἄ ν ν η, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, σελ. 35. Κ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ, ἔ. ἄν., σελ. 45, σημ. 39.

127. Ματθ. ε', 32, ιθ', 9, ιθ', 18. Παύλ. Κορ. Α', στ', 9. Παύλ. Ἐβρ. ιγ', 4.

128. Καν. ΚΣΤ' τοῦ Μ. Βασιλείου, Σ.Ι.Κ., Δ', 459. Μ i l a s - Ἀ π ο σ τ ο λ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σελ. 883.

129. Μ. Σ α κ ε λ λ α ρ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σελ. 566 ἐπ.

130. Καν. Θ' Μεγ. Βασιλείου, Σ.Ι.Κ. Δ', 120.

κατηγορία υπό του δυναμένου να εγείρη αυτήν¹³¹. Και κώλυμα βεβαίως ανατρεπτικόν, ἐνῶ διὰ τὸν ἐγγαμὸν ἄνδρα τὸν ἐρχόμενον εἰς σαρκικὴν συνάφειαν με ἐλευθέραν γυναῖκα δὲν ἀπετέλει κώλυμα, ἀν καὶ ἦτο ποινικὸν ἀδίκημα συμφώνως με τὸ ἄρθρ. 286 τοῦ προῖσχύσαντος Π.Κ., διότι αἱ περὶ τῶν κωλυμάτων γάμου διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, τοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ ἐν προκειμένῳ, ἀπετέλουν ἐξαιρετικὸν δίκαιον.

Ἄρα τὸ προῖσχῶσαν τοῦ Α.Κ. δίκαιον εἰς μὲν τὴν μοιχαλίδα γυναῖκα ἀπηγόρευε τὸν γάμον ὄχι μόνον με τὸν συνενοχόν της, ἀλλὰ με οἰονδήποτε ἄνδρα, ἐνῶ εἰς τὸν μοιχὸν ἄνδρα μόνον με τὴν μοιχαλίδα καὶ ἐπέτρεπε με οἰανδήποτε ἐλευθέραν γυναῖκα. Ἐδῶ συνίστατο ἡ πολλὴ ἀκριβολογία τοῦ νόμου διὰ τὴν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν, καθὼς εἶδομεν, εἶχε παρατηρήσει ὁ Μ. Βασίλειος.

Αὐτὴν τὴν ἀδικίαν εἰς βάρος τῆς γυναικὸς κατήγγησε με τὴν ἀκριβολογίαν του ἐξίσου διὰ γυναῖκα καὶ ἄνδρα ὁ Α.Κ., ὅρισας εἰς τὸ ἄρθρον 1363: «Κωλύεται ὁ γάμος μεταξὺ προσώπων καταδικασθέντων ἐπὶ μοιχείᾳ μετ' ἀλλήλων»¹³². Ἐμποδίζεται λοιπὸν ὁ θρησκευτικὸς γάμος μόνον μεταξὺ τῶν ἐπὶ μοιχείᾳ συνενόχων, ἄνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἐνῶ ἐπιτρέπεται ὁ γάμος καὶ τῶν δύο με τρίτα πρόσωπα. Τὸ κώλυμα δηλ. ἐκ τοῦ ἄρθρ. 1363 εἶναι σχετικόν, περιοριζόμενον μεταξὺ τῶν δύο προσώπων, τῶν διαπραξάντων μοιχείαν μετ' ἀλλήλων

Ὅταν λοιπὸν «διὰ τῆς συγκλινοῦσης δράσεως» τῶν δύο προσώπων, δηλ. συζύγου καὶ τρίτου, τῶν καλουμένων «ἀναγκαίων συμμετόχων», συντελεσθῇ μοιχεία, ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1363, ἡ ἐμποδίζουσα τὸν

131. Π. 23, 2, 26. Ἰουστ. Ν. 134, κεφ. 12. Ἄρμ. Δ', ζ', 28-30. Κ. Δεμερτζή, ἐνθ' ἀν., σελ. 45. Π. Χαλ. 51/1936, ©. ΜΖ', 585. Ε.Ν. 498/1894, ©. Β', 457. Ἡ κητάργησις ὅμως τοῦ ποιν. ἀδικήματος τῆς μοιχείας καθιστᾷ προβληματικὴν τὴν λειτουργίαν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1363, πλὴν ἡ μοιχεία ἀποτελεῖ λόγον διαζυγίου. Ἄρθρ. 1439 Α.Κ.

132. Διὰ τὴν ἐφαρμοσθῆ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1363 προϋποτίθεται ἡ λύσις νομίμου γάμου λόγῳ μοιχείας. Ἐν προκειμένῳ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδιωτικῆς αὐτονομίας, ἡ ὁποία ἰσχύει γενικῶς εἰς τὰς συμβάσεις, ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐτέθησαν τὰ κωλύματα τοῦ γάμου. Ἄρθρ. 3 Α.Κ. Κ. Σημαντήρα, Γεν. Ἀρχαί, 1973, σελ. 67. Κ. Δεμερτζή, ἐνθ' ἀν., παρ. 7. Γ. Κουσουλάκου, Ἡ μοιχεία ὡς κώλυμα τοῦ γάμου, 1939, σελ. 7 ἐπ. Ἡ ἐκ τοῦ γάμου ὑποχρέωσις τῶν συζύγων περὶ ἀμοιβαίας πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως περιέχεται εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς συμβιώσεως τοῦ ἄρθρ. 1386, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὅλα τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα αἱ ἠθικοκοινωνικαὶ ἀντιλήψεις καθορίζουν διὰ τὰς συζυγικὰς σχέσεις, ὡς ἡ συνοίκησις, ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ συζυγικοῦ καθήκοντος, ἡ ἀμοιβαία πίστις καὶ βοήθεια. Πρβ. καὶ ἄρθρ. 212 Γαλ. Κ., 159 Ἑλβ. Κ., ἰδίως 1353 Γερμ. Κ., 143 Ἴταλ. Κ. Ροϊλλοῦ - Κομμαάντου, ἄρθρ. 1386, ἀρ. 8. Ἀ. Τόουση, ἐνθ' ἀν., παρ. 43. Colin - Capitanf, Cours élém. de droit civil français I, 1947, no. 240. Ε. Κερκ. 4/1967, ἐνθ' ἀν. Πλημ. Βόλ. 16/1973, ἐνθ' ἀν. Αἱ ὑποχρεώσεις αὐταὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς προσωπικὰς σχέσεις τῶν συζύγων ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἠθικῆς οὐσίας τοῦ γάμου. Ε. Π. 590/1973, Ε.Ε.Ν. 41, σελ. 693.

γάμον αὐτῶν, κυρίως διὰ τὴν προστασίαν τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας¹³³. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν Ὀρησκευτικὸν γάμον πρέπει νὰ διατηρηθῆ, ὡς ἔχει, ἐφ' ὅσον ἔλλωστε τὸ κώλυμα τῆς μοιχείας δὲν ἔχει ἀποδυναμωθῆ εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν, καθὼς συνέβη μὲ ἄλλα κωλύματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὠμιλήσαμεν προηγουμένως.

Ἡ ἀντίρρησης διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ κωλύματος, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μοιχοὶ ἀναγκάζονται λόγῳ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 1363 νὰ συζοῦν παράνομως, δὲν εἶναι βάσιμος, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω καὶ ἀκόμη, διότι δὲν εἶναι οὔτε λογικῶς οὔτε ἠθικῶς δεκτόν, νὰ ἐπιτρέπεται ἡ διὰ μοιχείας διάλυσις τοῦ ὑπάρχοντος νομίμου γάμου πρὸς δημιουργίαν ἄλλου μεταξὺ τῶν συνενόχων τῆς μοιχείας. Κατ' αὐτῶν τῶν ἐνδεχομένων ἐνεργεῖ προληπτικῶς ἡ ἀπαγορευτικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1363.

11. Κληρικοί καὶ μοναχοί.

Τὰ κωλύματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχομεν ὀμιλήσει, ἀφοροῦν φυσικὰ πρόσωπα ἀσχέτως λειτουργήματος, ἐνῶ τὸ τῆς χειροτονίας καὶ μοναχικῆς κουρᾶς ἀναφέρεται εἰς πρόσωπα ἀσχοῦντα τὸ λειτουργήμα τοῦ κληρικοῦ ἢ ἔχοντα τὴν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Α. Εἰς εὐρεῖαν ἔννοιαν κληρικοὶ εἶναι ὅσοι ἔλαβον μὲ ἀπονομὴν ἐκκλησιαστικὸν λειτουργήμα¹³⁴. Ἐν στενῇ δὲ ἐννοίᾳ ὅσοι προεχειρίσθησαν εἰς

133. Καταργηθέντος τοῦ ἄρθρ. 357 Π.Κ. δὲν ἀπαιτεῖται, ὡς προγενεστέρως, καταδικαστικὴ ἀπόφασις τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου διὰ τὸ κώλυμα τῆς μοιχείας, ἀλλ' ἀρκεῖ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀρμοδίου πολιτικοῦ δικαστηρίου, ἢ λύουσα τὸν γάμον διὰ λόγον μοιχείας, ἐφ' ὅσον ἀναφέρει τὰ ὄνόματα τῶν ἐνεχομένων. *Λοίσις Δωροθέου, Περὶ τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρ. 1363 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, Θ. ΖΔ', 1001 ἐπ.* Ἄλλωστε ἡ ἀπόφασις τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου παρά τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρ. 1363 δὲν ἀποτελεῖ δεδικασμένον διὰ τὸ πολιτικὸν δικαστήριον εἰς τὸ θέμα τῆς μοιχείας κατὰ τὴν δίκην τοῦ διαζυγίου οὔτε καὶ τυγχάνει ἀναγκαία, ὅσον καὶ ἂν εἶναι χρήσιμος, ἐφ' ὅσον τὰ πολιτικὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας ἐκτιμῶν κυριαρχικῶς τὰς περὶ τῆς μοιχείας ἀποδείξεις. Ροϊλοῦ - Κοουμάντ ο υ, ἐνθ' ἀν., ἄρθρ. 1439, ἀρ. 8, Α.Π. 75/1942, ΕΕΝ. Θ' 203. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ στηριχθῆ τὸ κώλυμα τῆς μοιχείας εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου, μὲ τὴν ὁποίαν λύεται ὁ γάμος λόγῳ μοιχείας, ἐφ' ὅσον ἀναγράφονται εἰς αὐτὴν τὰ ὄνόματα τῶν συνενόχων, ὡς ἰσχύει εἰς τὸ γερμανικὸν καὶ τὸ ἐλβετικὸν δίκαιον. Ἄρθρ. 1312 Γερμ. Κ., ἄρθρ. 150, 1 Ἐλβ. Κ., κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ κώλυμα μοιχείας εἶναι ἀναβλητικὸν διαρκείας ἐνὸς ἕως τριῶν ἐτῶν, ὡς ὀρίζεται εἰς τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν περὶ διαζυγίου.

134. Ὁ ὅρος κληρικὸς προέρχεται ἐκ τῆς λέξεως κληρός. Ὁ κληρὸς ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀποστόλου Ματθαίου. Πράξ. α', 25-26. Διὰ τοῦτο οἱ λαβόντες ἐκκλησιαστικὸν λειτουργήμα καλοῦνται κληρικοὶ ὡς διάδοχοι τῶν ἀποστόλων κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν.

ένα τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης διὰ χειροτονίας, δηλ. διάκονοι, πρεσβύτεροι καὶ ἐπίσκοποι¹³⁵.

Ἡ ἀπονομὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργήματος γίνεται ὑπὸ κανονικοῦ ἐπισκόπου. Ἐὰν αὐτὴ γίνῃ ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος διὰ χειροτονίας, διὰ τῆς ὁποίας μεταδίδεται τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, οἱ χειροτονοῦμενοι εἶναι ἱερωμένοι εἴτε τοῦ πρώτου βαθμοῦ (διάκονοι), εἴτε τοῦ δευτέρου βαθμοῦ (πρεσβύτεροι), εἴτε τοῦ τρίτου βαθμοῦ (ἐπίσκοποι). Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς χειροτονίας τοῦ τρίτου βαθμοῦ οἱ χειροτονοῦντες ἐπίσκοποι εἶναι τοῦλάχιστον τρεῖς ἢ εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις δύο. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀπονομὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργήματος γίνῃ ἐκτὸς τοῦ ἁγίου βήματος καὶ πρὸ τῆς ὠραίας πύλης διὰ χειροθεσίας τοῦ ἐπισκόπου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μυστήριον, ἀλλὰ τελετὴ εὐλογίας, οἱ χειροθετούμενοι δὲν εἶναι ἱερωμένοι, ἀλλὰ ὑπηρέται αὐτῶν εἰς τὴν θείαν λατρείαν (ἀναγνώσται καὶ ἱεροψάλται). Εἰς τούτους, τοὺς ἀναγνώστας καὶ ἱεροψάλτας, ὁ γάμος ἐπετρέπετο μετὰ τὴν χειροθεσίαν των συμφώνως μὲ τὸν ΚΣΤ' ἀποστολικὸν κανόνα ὀρίζοντα: «τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν, βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους»¹³⁶. Ἐκ τῆς διατυπώσεως αὐτῆς εὐκόλως συμπεραίνεται, ὅτι δὲν ὑπῆρχε κώλυμα γάμου διὰ τοὺς ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, δηλ. τοὺς κατωτέρους κληρικούς, καθὼς ἀνωτέρω ἀνεπτύχθη, τῶν ὁποίων ἡ χειροθεσία ἐγένετο ἐκτὸς τοῦ βήματος. Ἀντιθέτως διὰ τοὺς ἱερωμένους κληρικούς, τῶν ὁποίων ἡ χειροτονία ἐγένετο ἐντὸς τοῦ βήματος (ὑποδιακόνους, διακόνους, πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους) ὁ γάμος ἀπηγορεύετο μετὰ τὴν χειροτονίαν¹³⁷. Συνεπῶς ὁ γάμος τῶν κληρικῶν αὐτῶν ἐπετρέπετο πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτῶν εἰς ὑποδιάκονον¹³⁸, ὡς ἐξηγεῖ τὸν ΚΣΤ' ἀποστολικὸν κανόνα ὁ ΣΤ' κανὼν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἄλλως ὁ ἐπιχειρῶν γάμον κληρικὸς εἴτε ὑποδιάκονος εἴτε διάκονος εἴτε πρεσβύτερος ἐτιμωρεῖτο μὲ καθαίρεσιν¹³⁹.

Ἡ καθαίρεσις ἦτο βαρεῖα τιμωρία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ γάμος ὅμως

135. Κ. Β α β ο ὄ σ κ ο υ, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, 1973, σελ. 301 ἐπ.

136. Σ.Ι.Κ. Β', 33.

137. «...ἀναγνώστες καὶ ψάλτες μόνους». Z h i s h m a m, Eherecht, σελ. 426. M i l a s - Ἄ π ο σ τ ο λ ο π ο ὄ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, παρ. 60, 76, 188, ἀρ. 6. Πρὸ τῆς χειροτονίας ἐπετρέπετο ὁ γάμος, ὁ ὁποῖος καὶ δὲν ἦτο κώλυμα χειροτονίας διὰ τοὺς ὑποδιακόνους, διακόνους καὶ πρεσβυτέρους. Καν. ΙΓ' τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συν., Σ.Ι.Κ. Β', 333-334. Z h i s h m a n, ἐνθ' ἀν., σελ. 451. Εἰδικῶς διὰ τοὺς ἐκ τῶν ἐγγάμων λαμβανομένους ἐπισκόπους τῆς χειροτονίας εἰς ἐπίσκοπον ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ κατὰ κοινὴν συμφωνίαν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς διάζευξις καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν νὰ εἰσέλθῃ ἡ γυνὴ εἰς μοναστήριον. Καν. ΜΗ' τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συν., Σ.Ι.Κ. Β', 419.

138. Τὸ λειτουργήμα τοῦ ὑποδιακόνου, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε τότε, ἐξέλιπε κατόπιν καὶ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

139. Καν. ΣΤ' τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συν., Σ.Ι.Κ. Β', 318. Π. Μ π ο ὄ μ η, Γάμος κληρικῶν-μοναχῶν ἀπὸ κανονικῆς πλευρᾶς (1973).

τῶν ὑποδιακόνων, διακόνων καὶ πρεσβυτέρων μετὰ τὴν χειροτονίαν των δὲν ἦτο ἄκυρος διὰ τὴν πολιτείαν. Πρῶτος κατέστησεν αὐτὸν ἄκυρον ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ τὴν διάταξιν τοῦ Κ. 1.3.44, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ὤρισεν, ὅτι τὰ τέκνα ἐξ αὐτοῦ τοῦ γάμου δὲν εἶναι γνήσια οὔτε νόθα, ἀλλὰ «παῖδες πανταχόθεν ἀπηγορευμένοι», εἰς τοὺς ὁποίους δὲν μεταβιβάζονται οὔτε κληρονομίαι οὔτε δωρεαί. Διὰ δὲ τῶν διατάξεων τῶν Ν. 22, κεφ. 42 καὶ Ν. 123, κεφ. 14 ἐκύρωσε πολιτικῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας γάμον ἱερωμένους κληρικούς μετὰ τὴν χειροτονίαν των, καθὼς αὐτὰ ὀρίζονται εἰς τοὺς ἀναφερθέντας ἱεροὺς κανόνας. Καὶ μὲ τὰς διατάξεις τῶν Κ. 1.3.47 Ν. 123, κεφ. κθ' καὶ Ν. 137, κεφ. β', ἐνομοθέτησε πρῶτος τὴν ἀγαμίαν τῶν ἐπισκόπων, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸν Καν. ΙΒ' τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹⁴⁰.

Τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ σχετικῶς μὲ τὰ κωλύματα τοῦ γάμου διετηρήθη καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον αἱ Νεαραὶ 3 καὶ 79 τοῦ Λέοντος ἐπανελάμβανον μόνον τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια διὰ τοὺς νυμφευομένους διακόνους καὶ πρεσβυτέρους¹⁴¹. Συνεπῶς συμφώνως μὲ τὸ προϊσχῦσαν τοῦ κώδικος δίκαιον ὁ γάμος, διὰ νὰ εἶναι ἔγκυρος ἔπρεπε νὰ τελεσθῇ πρὸ τῆς χειροτονίας τοῦ διακόνου (ἐφ' ὅσον ὑποδιάκονοι δὲν ὑπάρχουν πλέον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν), ἂν τελεσθῇ μετὰ εἶναι ἄκυρος λόγῳ τοῦ ἀνατρεπτικοῦ κωλύματος τῆς χειροτονίας¹⁴².

Τὸ κώλυμα ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν Α.Κ., τοῦ ὁποίου τὸ ἄρθρ. 1364 ὀρί-

140. Σ.Ι.Κ. Β', 330. Πρὶν ὀρίση ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν γάμον ὡς κώλυμα τῆς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, εἶχεν ἀπαγορεύσει εἰς πρῶτον στάδιον νὰ χειροτονοῦνται ἐπίσκοποι οἱ ἔχοντες τέκνα ἢ ἐγγόνους. Κ. 1, 3, 41. Ἡ Ἐκκλησία μὲ τοὺς κανόνας ΙΒ' καὶ ΙΓ' τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου ἠθέλησεν ὅχι μόνον νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν Πολιτείαν εἰς τὴν ἀγαμίαν τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ νὰ καθιερῶσιν ἀπὸ τότε τὸ μέχρι καὶ σήμερον ἰσχύον μικτὸν σύστημα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἐπίσκοποι εἶναι πάντοτε ἄγαμοι, ἐνῶ οἱ διάκονοι καὶ πρεσβύτεροι εἶναι καὶ ἄγαμοι καὶ ἔγγαμοι, ἐφ' ὅσον ὁ γάμος προηγῆθη τῆς χειροτονίας. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ζ' μ.Χ. αἰῶνος ἠκολούθησε «τὸν ἀρχαῖον κανόνα τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως» ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία μὲ ἀποφάσεις τῶν τοπικῶν συνόδων τῆς Καρθαγένης, τῆς Ἐλβίρας καὶ Ἀρελάτης (314 μ.Χ.) εἶχεν ἤδη καθιερῶσει τὴν ἀγαμίαν τῶν διακόνων καὶ πρεσβυτέρων. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ διατύπωσις τοῦ ΙΓ' Κ: «Ἰσμεν δέ, ὡσπερ καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνεληθόντες, τῆς ἐν βίῳ σεμνότητος τῶν λειτουργῶν τιθέμενοι πρόνοιαν...». Ὁ ἀρχαῖος κανὼν εἶναι ὁ Δ' τῆς Γάγγρας, Σ.Ι.Κ. Γ', 103, κυρίως ὁμοῦς ὁ Ε' τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, Σ.Ι.Κ. Β', 7, ὁ ὁποῖος καὶ ὀρίζει: «Ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας· ἐὰν δὲ ἐκβάλλῃ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δέ, καθαιρείσθω». Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐφύλαξε τὸν ἀρχαῖον ἀποστολικὸν κανόνα ὡς πρὸς τὸν γάμον τοῦ ἐπισκόπου διὰ τοὺς ἀναφερθέντας δύο λόγους.

141. T h i s m a n, ἐνθ' ἀν., σελ. 480. Γ. Μ α ρ ι δ ἄ κ η, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, παρ. 12.

142. Κ. Δ ε μ ε ρ τ ζ η, ἐνθ' ἀν., σελ. 32. Ἀρμ. Δ', ε', 1-2.

ζει: «Κωλύεται ὁ γάμος κληρικῶν παντὸς βαθμοῦ καὶ μοναχῶν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας». Προκειμένου βεβαίως περὶ θρησκευτικοῦ γάμου.

Ἡ διατύπωσις δὲν ὑπῆρξε τόσον ἐπιτυχῆς ὅσον εἰς τὸ Σχέδιον Ἀστικοῦ Κώδικος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄρθρ. 17 ὠρίζε: «Κληρικοὶ παντὸς βαθμοῦ ἱερωσύνης καὶ μοναχοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν δὲν δύνανται νὰ συνάψωσι γάμον. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐὰν τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀνήκωσιν εἰς θρήσκευμα ἢ δόγμα ἀπαγορευθὲν αὐτοῖς τὸν γάμον».

Ἡ πρότασις τοῦ ἄρθρ. 1364 «κωλύεται ὁ γάμος κληρικῶν παντὸς βαθμοῦ» χωρὶς τὴν λέξιν «ἱερωσύνης» ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ αἰτία παρεξηγήσεως, ὅτι δηλ. ἐμποδίζεται ὁ γάμος ὅλων τῶν κληρικῶν, ἱερωμένων τῶν τριῶν βαθμῶν καὶ κατωτέρων (ἀναγκωστῶν καὶ ἱεροψαλτῶν), ἐφ' ὅσον, καθὼς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν, εἰς τὸν ὅρον κληρικοὶ περιλαμβάνονται καὶ οἱ τελευταῖοι, ἐνῶ ὁ συντάκτης τοῦ Α.Κ. ἐννοεῖ μόνον τοὺς κληρικοὺς παντὸς βαθμοῦ ἱερωσύνης, δηλ. διακόνους, πρεσβυτέρους καὶ ἐπίσκοπους¹⁴³.

Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ σοβαρῶς ἔνεκα τῆς προϊστορίας τοῦ κωλύματος, δημιουργεῖται ἐκ τῆς διατυπώσεως πάντοτε τοῦ ἄρθρ. 1364 ἄλλο σοβαρὸν θέμα εἰς περιπτώσεις μικτῶν γάμων. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ Α.Κ. ὁμιλῶν περὶ κωλύματος κληρικῶν καὶ μοναχῶν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ ὀρίξῃ, ὅτι τὸ κώλυμα ἰσχύει καὶ ἐὰν αὐτὰ τὰ πρόσωπα ἀνήκουν εἰς θρήσκευμα ἢ δόγμα, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει εἰς αὐτὰ τὸν γάμον, καθὼς ἐγράφετο εἰς τὸ Σ.Α.Κ., περιορίζει τὴν ἰσχὺν τοῦ κωλύματος μόνον εἰς τοὺς κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ ἀπαλλάσσει τούτου τοὺς κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς τῆς ῥωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας. Ἐὰν λοιπὸν συμβῆ νὰ συναφθῇ γάμος ὀρθοδόξου γυναικὸς μὲ ῥωμαιοκαθολικὸν κληρικὸν ἢ μοναχὸν δι' ἱεροτελεστίας τελουμένης ὑπὸ ἱερέως ὀρθοδόξου κατὰ τὸ ἄρθρ. 1367, ὁ γάμος αὐτὸς εἶναι ἄκυρος, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθοῦν ζητήματα ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε, ἐφ' ὅσον ἡ ῥωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία ἀπαγορεύει τὸν γάμον εἰς ὅλους τοὺς ἱερωμένους κληρικοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς¹⁴⁴.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἦτο προτιμότερον νὰ διατυπωθῇ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1364 Α.Κ. συμφώνως μὲ τὸ ἄρθρ. 17 Σ.Α.Κ., τὸ ὁποῖον, καθὼς εἶδαμεν, ἀποτελεῖ σαφεστέραν καὶ πληρεστέραν διάταξιν.

Διὰ νὰ ἰσχύσῃ τὸ κώλυμα τῆς χειροτονίας, πρέπει αὐτὴ ὄχι μόνον νὰ προηγηθῇ τοῦ γάμου κληρικοῦ ἔχοντος βαθμὸν ἱερωσύνης, ἀλλὰ νὰ εἶναι καὶ κανονικὴ, δηλ. νὰ ἔχῃ γίνῃ ἀπὸ κανονικὸν ἐπίσκοπον τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἐὰν ἡ χειροτονία γίνῃ ὑπὸ ψευδπισκόπου ἢ καθηρημένου ἐπισκόπου,

143. Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 21.

144. Ἄρθρ. 1367, 1371, Α.Κ.

δὲν εἶναι κώλυμα γάμου ὡς μὴ κανονική¹⁴⁵. Ἐπίσης ἐὰν γίνῃ ὑπὸ αἰρετικοῦ ἐπισκόπου, ὡς συμβαίνει καὶ μὲ τὸ βάπτισμα¹⁴⁶.

Τὸ κώλυμα ἀρχίζει ἀπὸ τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς χειροτονίας καὶ διαρκεῖ ὅσον καὶ ἡ ἱερωσύνη. Παραίτησις ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης, διὰ τὴν παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ τὸ κώλυμα, δὲν ἐπιτρέπεται, διότι ἡ ἱερωσύνη εἶναι θεῖον χάρισμα μεταδιδόμενον μυστηριακῶς διὰ κανονικῆς, ὡς εἴπομεν, χειροτονίας καὶ ὄχι ἐν οἰοδήποτε δικαίωμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὁ δικαιοῦχος παραιτεῖται. Ἀντιθέτως ὁ χειροτονηθεὶς ὑποχρεοῦται μεταξὺ ἄλλων νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱερωμένων κληρικῶν καὶ νὰ μὴ παραιτηθῇ τῆς ἱερωσύνης του¹⁴⁷. Συνεπῶς δὲν ἀρκεῖ ἡ παραίτησις του ἐκ τῆς ἱερωσύνης, διὰ νὰ γίνῃ λαϊκὸς καὶ νὰ μὴ ἔχῃ κώλυμα γάμου¹⁴⁸. Διὰ νὰ συμβῇ τοῦτο, ἀπαιτεῖται καθαιρέσις του διὰ τελεσιδικίου ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ὁπότε, ἐὰν μὲν εἶναι ἔγγαμος, ἐπανέρχεται εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν, ἐὰν δὲ εἶναι ἄγαμος (ἱερομόναχος), ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόφασις ὀρίζει, ὅτι μεταφέρεται εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν, διότι, ἂν ὀρίξῃ, ὅτι μεταφέρεται εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν, παύει νὰ ἰσχύῃ τὸ κώλυμα τῆς χειροτονίας καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύῃ τῆς μοναχικῆς κουράς.

Ἀπὸ τοῦ χρόνου λοιπὸν τῆς καθαιρέσεως τοῦ κληρικοῦ ἔχοντος οἰονδήποτε βαθμὸν ἱερωσύνης ἐκ τῶν τριῶν καὶ μεταφορᾶς του εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν δὲν ὑπάρχει τὸ κώλυμα¹⁴⁹.

145. Διὰ νὰ εἶναι ἡ χειροτονία κανονικὴ καὶ νὰ ἔχῃ συνεπείας εἰς τὸ κανονικὸν καὶ τὸ ἀστικὸν δίκαιον, πρέπει ὁ χειροτονῶν νὰ ἔχῃ κανονικὴν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν μὲ ἀδιάκοπον σειρὰν κανονικῶν χειροτονιῶν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων μέχρι τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἀρχιερέως. Ὡς τοιαῦται χειροτονίαι κανονικαὶ ἀναγνωρίζονται ἀμοιβαίως αἱ χειροτονίαι τῶν κληρικῶν τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἀμφισβητεῖται τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Βλ. σχετικῶς Ἀ λ ι β ι ζ ἄ τ ο υ - Μ π α λ ἄ ν ο υ - Μ π ρ α τ σ ι ῶ τ ο υ - Τ ρ ε μ π ἔ λ α, Τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν (1939).

146. Καν. ΕΗ' Ἀγ. Ἀπόστ., Σ.Ι.Κ. Β', 87.

147. Milas - Ἀποστολοπούλου, ἐνθ' ἄν. Πρωτ. Πατρ. 467/1916, Θ' ΚΖ', 669.

148. Ἀντιθέτως Ἀ. Τοῦση, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 20.

149. Α.Π. 27/1898, Θ. Γ', 34. Εἶναι ἀστήρικτος καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κληρικὸς καὶ μετὰ τὴν καθαιρέσιν καὶ κατάταξιν του εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐμποδίζεται νὰ τελέσῃ γάμον, διότι ἡ καθαιρέσις ἀναστέλλει καὶ δὲν ἐξαλείφει τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης. Π α ν α γ ι ω τ ἄ κ ο ς, Ὀρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Κληρικὸ ἐπ. Καὶ τοῦτο, διότι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ κληρικὸς ἔγινε λαϊκὸς καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἰσχύσῃ τὸ ἄρθρ. 1364 Α. Κ. Κ. Ρ ἄ λ λ η, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, 1927, σελ. 105. Ἀρκεῖ ἡ περὶ καθαιρέσεως ἀπόφασις τοῦ ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου νὰ εἶναι τελεσιδικίος. Ἀ. Χ ρ ι σ τ ο φ ι λ ο π ο ῦ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, 1965, σελ. 151 ἐπ. Ε.Α. 90/1954, ΝοΒ. Β', 376. Ἄν ὅμως ὁ καθαιρεθεὶς τελεσιδικίως εἴχε καὶ μοναχικὴν κουράν καὶ διὰ τῆς ἀποφάσεως μετεφέρθη εἰς

Β. Μοναχοί είναι οι αφιερωθέντες εις τὴν ἐπιδίωξιν καὶ πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τοῦ μοναχικοῦ βίου διὰ τῆς καθ' ὄρισμένην διαδικασίαν (μοναχικῆς κουράς) ἐντάξεώς των εις τὴν μοναχικὴν ἀδελφότητα νομίμως καὶ κανονικῶς συνεστημένης μονῆς¹⁵⁰. Ἡ ἰδιότης λοιπὸν τοῦ μοναχοῦ αποκτᾶται διὰ τῆς μοναχικῆς κουράς, ἥτις ὡς ἱεροπραξία ἀποτελεῖ θρησκευτικὴν συμβολικὴν, ἀλλ' ἔχει μυστηριακὴν τελετὴν, τὴν ὁποίαν τελεῖ κληρικὸς τοῦλάχιστον βαθμοῦ πρεσβυτέρου¹⁵¹. Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην δίδει ὁ κειρόμενος τὴν μοναχικὴν ἐπαγγελίαν ἢ ὁμολογίαν, ἢ ὁποία περιέχει τὴν ὑπόσχεσιν τῆς σαρκικῆς ἐγκρατείας, ὑπακοῆς καὶ ἀκτημοσύνης¹⁵². Ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν τῆς ἐγκρατείας, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλουν οἱ ἱεροὶ κανόνες¹⁵³, πηγάζει τὸ ἀνατρεπτικὸν κάλυμα γάμου τῶν μοναχῶν.

Οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἀποβλέποντες εις τὴν ἠθικὴν τελείωσιν τῶν μοναχῶν, ἢ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ἰδανικὸν τῆς μοναχικῆς ζωῆς, ἐπιβάλλουν ἀγαμίαν καὶ ἀκτημοσύνην, διὰ τὸ εἶναι οἱ μοναχοὶ ἀπηλλαγμένοι κοσμικῶν φροντίδων καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἐπιδίδωνται ἀνεμποδίστως εις τὴν θείαν λατρείαν καὶ πνευματικὴν ζωὴν¹⁵⁴. Ἀντιθέτως οἱ πολιτικοὶ νόμοι δὲν διέκρινον μοναχοὺς ἀπὸ λαϊκοὺς καὶ δὲν ἐπέβαλλον εις τοὺς πρώτους τοιαύτας ὑποχρεώσεις. Ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος ἤθελε πάντοτε νὰ ἐξαλείφῃ τὰς ἀντιθέσεις κανόνων καὶ νόμων μετὰ τὴν νομοθεσίαν του¹⁵⁵, ὥρισεν εις τὴν Νεαρ. Ε', κεφ. ε': «ὡς δὲ γαμικὴν ἔχειν εἶτα ἀπολιπεῖν εις μοναστήριον εἰσίου εἶτε προῖξ τῆ γυναικὶ φυλαττέσθω ὡς τὸ ἀπὸ τελευτῆς σύμφωνον». Μετὰ τὴν διάταξιν δὲ Κ. 1, 3, 5, εἶχεν ἀπειλήσει διὰ τῆς κεφαλικῆς ποινῆς μοναχοὺς ἐρχομένους εις γάμον. Οἱ γάμοι τῶν μοναχῶν ἐκηρύχθησαν ρητῶς ἄκυροι μετὰ τὴν διάταξιν Βασ. 28, 6, 1 καὶ τὰς διατάξεις Ἀρμ. Δ', η', 11, Δ', ε', 8. Τοιουτο-

τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν, τότε ὁ γάμος ἐμποδίζεται λόγῳ τοῦ καλύματος τῆς μοναχικῆς κουράς, Ε.Α. 533/1950, Θ., 1950, σελ. 609. Α.Π. 107/1951, Θ., 1951, σελ. 286.

150. Πρωτ. Κεφ. 133/1970, ΕΕΝ. 38, σελ. 770.

151. Ἀ. Χ ρ ι σ τ ο φ ι λ ο π ο ὄ λ ο υ, ἐνθ' ἀν., σελ. 157 ἐπ. Ἀντιθέτως καὶ ἀβασίμως ἡ μοναχικὴ κουρά ἀποτελεῖ μυστήριον παρόμοιον τοῦ βαπτίσματος Π. Ἀθ. 7730/1949, ΕΕΝ. ΙΖ', 60. Πλὴν αὕτη παρὰ τοὺς ἀγῶνας Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου εις ἐποχὴν ἐξάρσεως τοῦ μοναχισμοῦ δὲν περιελήφθη εις τὰ ἐπτὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμμεῖν ἀπλῶς θρησκευτικὴ τελετή. Ε.Α. 2192/1968, ἈρχΝ. Κ', 295.

152. Πρωτ. Ν. 1033/1907, Θ. ΙΘ', 528. Πρωτ. Κεφ. 133/1970, ἐνθ' ἀν.,

153. ΙΣΤ' Χαλκηδόνος, ΜΔ' Τρούλλου καὶ ἰδίως ΣΤ', ΙΗ' καὶ ΙΘ' Μ. Βασιλείου, Σ.Ι.Κ. Δ', 145.

154. Οἱ κανόνες ἐπιτάσσουν τὴν «ἀποταγήν», δηλ. τὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου χωρισμόν. Ε. Ν ι κ ο λ ᾱ ῖ δ ο υ, Περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς τῶν ἀπαίδων, Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας, ΚΖ', 226 ἐπ. Δ. Π ε τ ρ α κ ᾱ κ ο υ, Οἱ Μοναχικοὶ Θεσμοὶ (1907).

155. Βλ. καὶ Νεαρ. 5, κεφ. 8. Νεαρ. 6, κεφ. 6. Νεαρ. 6, κεφ. 5. Γ. Μ α ρ ι δ ᾱ κ η, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν, παρ. 57. Η. Α l i - v i s a t o s, Die Kirchliche Gesetzgebung des Kaisers Justinianus I (1913). Γ. Κ ω - σ τ α ρ ᾱ, Τὸ Ἠθικὸν Στοιχεῖον ἐν τῇ συμβάσει τῆς ἐν ζωῇ δωρεᾶς, 1957, σελ. 75 ἐπ.

τρόπως ἡ μοναχική κουρά ἦτο ἀνατρεπτικὸν κώλυμα γάμου εἰς τὸ βυζαντινο-ρωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἔσχυσε πρὸ τοῦ Α.Κ.¹⁵⁶, καθὼς εἶναι καὶ μετὰ τὸ ἄρθρ. 1364 τοῦ Α.Κ., ἐφ' ὅσον ὁ μοναχὸς ἢ ἡ μοναχὴ ἔχει καρῆ κανονικῶς καὶ ἐγκύρως κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας¹⁵⁷.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης λοιπὸν κουρᾶς ὑπάρχει ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου, «δεινὴ» διὰ τοὺς μοναχοὺς¹⁵⁸. Καὶ εἶναι φοβερά, διότι διαρκεῖ καθ' ἕλην τὴν ζώην τοῦ μοναχοῦ, ὅσον διαρκεῖ καὶ ἡ μοναχικὴ ιδιότης, ἡ ἀπὸ τῆς ὁποίας παραίτησις δὲν ἐπιτρέπεται εἰς καμμίαν περίπτωσιν¹⁵⁹. Μόνον εἰς περίπτωσιν σπανίαν καὶ ἐξαιρετικὴν τῆς ποινῆς τοῦ ἀποσχηματισμοῦ ἐπιβαλλομένης ἀρμοδίως καὶ κανονικῶς, ὁπότε ἀποβάλλεται ἡ μοναχικὴ ιδιότης καὶ ὁ μοναχὸς μεταφέρεται εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν, παύει νὰ ἰσχύη τὸ κώλυμα γάμου¹⁶⁰. Ἀφορᾷ δὲ τὸ κώλυμα τοῦτο ὅλους τοὺς μοναχοὺς, εἴτε ρασοφόροι εἴτε σταυροφόροι εἴτε μεγαλόσχημοι εἶναι¹⁶¹.

Τὸ κώλυμα τῆς χειροτονίας καὶ μοναχικῆς κουρᾶς, καθὼς ἀνωτέρω ἀνεπτύχθη, ὑπάρχει εἰς τὸν Α.Κ. λόγω τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι εἶναι σχέσεις συναλληλίας καὶ εἰδικώτερον τῆς νόμῳ κρατούσης πολιτείας¹⁶².

156. Κ ρ α σ σ ᾶ - Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, παρ. 21. Κ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ῆ, ἐνθ' ἄν.

157. Α.Π. 621/1960, ΝοΒ. Θ', 592. Πρ. Ἀθ. 397/1957, ἈρχΝ. Η', 514. Ὅποτε ἀποκτᾶται ἡ μοναχικὴ ιδιότης ἐγγραφομένου τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναχολόγιον. Πρ. Ἡλ. 195/1952, Θ. ΕΔ', 170. Καθὼς προεῖπαμεν, οἱ μοναχοὶ δὲν εἶναι κληρικοί, δὲν ἔχουν βαθμὸν ἱερωσύνης, ἐκτὸς ἂν συμβαίη νὰ εἶναι ἱερομόναχοι (ἀγαμοὶ κληρικοὶ ἐνὸς ἐκ τῶν τριῶν βαθμῶν).

158. Π. Π α ν α γ ι ω τ ᾶ κ ο υ, Ἀστικός Κώδιξ καὶ Ἐκκλησία, 1940, σελ. 110 ἐπ.

159. Μετὰ τὴν ἰσχύον τοῦ Α.Κ. δὲν ὠφελεῖ, ὅπως εἰς τὸ παρελθόν, ἡ ἠθελμημένη ἀποβολὴ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ὑπὸ τῶν γυναικῶν μοναχῶν μετὰ ἄδειαν τοῦ Πατριάρχου ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διότι εἰς τὸ ἄρθρ. 1364 δὲν γίνεται διάκρισις.

160. Ἀ. Χ ρ ι σ τ ο φ ι λ ο π ο ὑ λ ο υ, ἐνθ' ἄν., σελ. 157-161.

161. Μ i l a s - Ἀ π ο σ τ ο λ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σελ. 521 ἐπ.

162. Αἱ σχέσεις αὐταὶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐκορυφώθησαν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔδωκε κύρος μετὰ τὴν νομοθεσίαν του εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, καὶ συνεκίσθησαν μετὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐλληνικῶν Συνταγμάτων. Κ. 1, 3, 44. Νεαρ. Ἰουστ. 131. Ἄρθρ. Ι Σ. 1864, 1911, 1927, 1952 καὶ ἄρθρ. 3 Σ. 1975. Κ ρ α σ σ ᾶ - Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, παρ. 20. Η. Α l i v i s a t o s, ἐνθ' ἄν., σελ. 114. Ἀ. Ἀ λ ι β ι ζ ᾶ τ ο υ, Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου (1937). Κ. Ρ ᾶ λ λ η, ἐνθ' ἄν., σελ. 14 ἐπ. Π. Π ο υ λ ῖ τ σ α, Σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἐπισκόπων (1946). Ζ h i s m a n, ἐνθ' ἄν., σελ. 15 ἐπ. Φ. Γ ε ω ρ γ ι ᾶ δ ο υ, Εἰσαγωγή εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, 1939, σελ. 100 ἐπ. Σ β ῶ λ ο υ - Β λ ᾶ χ ο υ, Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος Α', 1954, σελ. 30 ἐπ., 47 ἐπ., 51 ἐπ. Μ η τ ρ. Κ ῖ τ ρ ο υ ς Β α ρ ν ᾶ β α Τ ζ ω ρ τ ζ ᾶ τ ο υ, Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1977). Γ. Κ ω σ τ α ρ ᾶ, Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας κατὰ τὸ Σύνταγμα, ΕΕΝ. 45, σελ. 434 ἐπ. καὶ Ἐκκλησία, ΝΕ', 255.

Ἡ Πολιτεία ἡ ὁποία ἐκύρωσε νομοθετικῶς καλύματα γάμου τῶν ἱερῶν κανόνων, καθὼς εἶδαμεν, διὰ λόγους εὐγονίας, πνευματικῆς σχέσεως, ὡς καὶ οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς εὐπρεπείας, συνεπὲς ἦτο νὰ κυρώσῃ καὶ τὸ κώλυμα τῆς χειροτονίας καὶ μοναχικῆς κουρᾶς, τὸ ὁποῖον ἔχει σχέσιν μὲ τὰ ἔσωτερικὰ πράγματα (Jacta interna) τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν σχέσεων τῆς μὲ τὴν τελευταίαν. Ἄρα ἡ διατήρησις τούτου ἐντὸς τοῦ πλαισίου πάντοτε τῶν σχέσεων αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐὰν ὑπάρξουν εἰς τὸ μέλλον περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ θέλῃ τὴν διατήρησιν τοῦ κωλύματος, δεύτερος γάμος ἱερέων, καὶ ἡ Πολιτεία εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς δὲν πρέπει καὶ δὲν ἔχει λόγον νὰ τὸ διατηρήσῃ¹⁶³.

Ὁ Α.Κ. δὲν διατηρεῖ ἀπὸ τὸ προἰσχῦσαν δίκαιον τὰ καλύματα μνηστείας καὶ διαζυγίου.

Ὁ κατὰ παράβασιν τῶν ἀναφερθέντων καὶ ἀναπτυχθέντων καλυμάτων τελεσθεὶς γάμος εἶναι ἄκυρος¹⁶⁴. Ἡ δὲ ἀκυρότης δὲν ἤρητο εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ περὶ ἐπιτροπείας κωλύματος τοῦ ἀρθρ. 1362, ἐὰν ἐπηκολούθησεν ἔγκρισις τῆς ὀριστικῆς λογοδοσίας τοῦ ἐπιτρόπου¹⁶⁵.

Συνεπῶς ἡ διάκρισις τῶν ἀνατρεπτικῶν καλυμάτων τοῦ γάμου εἰς ἀπόλυτα (ὁ ὑφιστάμενος γάμος, ὁ τρίτος γάμος καὶ ἡ χειροτονία καὶ μοναχικὴ κουρά) καὶ εἰς σχετικὰ (ἄλλα τὰ ἄλλα) δὲν ἔχει πρακτικὴν σημασίαν, ἐφ' ὅσον ἄλλα γενικῶς ἀνατρέπουν τὸν ὑποστατὸν γάμον¹⁶⁶. Διὰ νὰ γίνῃ ὅμως ἀκύρωσις τοῦ γάμου, ἀπαιτεῖται δικαστικὴ ἀπόφασις¹⁶⁷. Καὶ μόνον ἀφότου καταστῆ ἀμετάκλητος, αἴρονται τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γάμου¹⁶⁸.

Ἡ ἀκύρωσις ὑφισταμένου τοῦ γάμου ἐπιτυγχάνεται μόνον δι' ἀγωγῆς ἀκύρωσεως αὐτοῦ¹⁶⁹. Ἐνάγοντες εἶναι εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἀρθρων 1353

163. Θέμα καταργήσεως τοῦ κωλύματος διὰ τοὺς ἐν χηρεῖα ἐγγάμους ἱερεῖς εἶχε τεθῆ εἰς τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνήλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1923. Βλ. σχετικῶς «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» Κων/πόλεως τῆς 9/6/1923. Δὲν ἀποκλείεται νὰ τεθῆ καὶ πάλιν εἰς τὴν μέλλουσαν Πανορθόδοξον Σύνοδον.

164. Ἄρθρ. 1372 Α.Κ.

165. Ἄρθρ. 1373, ἀρ. 5, πρὸ τοῦ Ν. 1329/1983.

166. Ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου «τελεσθεὶς» τοῦ ἀρθρ. 1372 εἶναι, ὅτι ὁ θρησκ. γάμος ἔλαβεν ὑπόστασιν διὰ τῆς ἱεροτελεστίας («γένινεν»), ὡς ἀπαιτοῦν τὰ ἀρθρ. 1367 καὶ 1371, διότι χωρὶς αὐτὴν δὲν ὑπάρχει θέμα ἀκυρότητος τοῦ γάμου.

167. Ἄρθρ. 1376.

168. Ἄρθρ. 1381 καὶ 1367, 3.

169. Ἄρθρ. 609 καὶ 610 Κ.Π.Δ. Πρβ. ἀρθρ. 184 Γαλ. Κ., 121 ἐπ. Ἑλβ. Κ., 117 Ἰταλ. Κ., καὶ ἰδίως 1329, 1338, 1341 Γερμ. Κ. Χωρὶς ἀγωγὴν ἀκύρωσεως τὸ δικαστήριον ἔρευνᾷ αὐτεπαγγέλτως καὶ παρεμπιπτόντως κρίνει τὸ κύρος τοῦ γάμου εἰς περιπτώσιν ἐκδόσεως κληρονομητηρίου ὡς δικαιούμενον εἰς πᾶσαν αὐτεπάγγελτον ἔρευναν πρὸς ἔξακριβωσιν τῶν δηλώσεων τοῦ αἰτουύντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ περὶ συνάψεως ἐγκύρου γάμου πρὸς θεμελίωσιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος. Ἄρθρ. 1959. Α.Π. 489/1951, Θ. ΞΓ', 45.

ἕως 1361, 1363 καὶ 1364 οἱ σύζυγοι, πᾶς ἔχων ἔννομον συμφέρον, ὡς καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἐνεργῶν¹⁷⁰. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρ. 1362 μόνον ὑπὸ τοῦ ἐπιτροπευομένου¹⁷¹. Τέλος ἡ περὶ ἀκυρώσεως τοῦ γάμου ἀγωγή ἔνεκεν οἰουδήποτε κωλύματος ἐγείρεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου, μόνον ἐὰν αὐτὸς ἔχη εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδότησιν¹⁷². Ἐὰς σημειωθῆ ἀκόμη, ὅτι ὡς στηριζομένη εἰς τὸ διαπλαστικὸν δικαίωμα τῆς ἀκυρώσεως ὑπάρχοντος γάμου δὲν παραγράφεται¹⁷³ καὶ ὅτι ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου ἀπόφασις ἡμπορεῖ κατὰ νόμον νὰ ἀποτελέσῃ δεδικασμένον ὑπὲρ καὶ κατὰ πάντων, ἐφ' ὅσον τυγχάνει ἀμετάκλητος¹⁷⁴.

12. Κώλυμα ἀναβλητικόν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἀνατρεπτικὰ κωλύματα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἀκυρώνεται ὁ τελεσθεὶς γάμος, ὑπάρχει εἰς τὸν Α.Κ. καὶ τὸ ἀναβλητικὸν κώλυμα τοῦ «πενθίμου ἐνιαυτοῦ» τῆς χήρας, τοῦ ὁποῦο ἡ διάρκεια εἶναι δέκα μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀμετακλήτου λύσεως ἢ ἀκυρώσεως τοῦ προτέρου γάμου αὐτῆς καὶ τὸ ὁποῖον κατηγορήθη εἰς τὸν πολιτικὸν γάμον. Συγκεκριμένως ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 1365, I ὀρίζει: «Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ σύναψις γάμου εἰς τὴν γυναῖκα πρὸ τῆς παρελεύσεως δέκα μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀμετακλήτου λύσεως ἢ ἀκυρώσεως τοῦ προτέρου γάμου αὐτῆς».

Ἐπιπλέον τὸ κώλυμα δὲν ἀκυρώνει, ἀλλὰ μόνον ἀναβάλλει τὸν γάμον φαίνεται τόσον ἀπὸ τὸν παράτιτον τοῦ ἄρθρ. 1365 «κώλυμα ἀναβλητικόν», ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ.

170. Ἄρθρ. 1378, ἀρ. 1. Ὁ ὅρος «πᾶς ἔχων ἔννομον συμφέρον» ἐρμηνεύεται στενῶς, ὡς ἔχων διάφορον περιεχόμενον ἀναλόγως μὲ τὸν προβαλλόμενον λόγον ἀκυρότητος καὶ ἀν ἢ ἀκύρωσις ζητεῖται κατὰ τὴν διάρκειαν ἢ μὴ τοῦ γάμου. Τὸ συμφέρον εἶναι ἡθικὸν ἢ περιουσιακόν, φύσεως πάντοτε οἰκογενειακῆς. Τρίτα πρόσωπα ξένα πρὸς τὴν οἰκογένειαν, κινούμενα ἀπὸ λόγους καθαρῶς περιουσιακοὺς δὲν θεωροῦνται ἔχοντα ἔννομον συμφέρον. Ε.Α. 1519/1962, ΕΕΝ. 31, σελ. 666. Ε. Θεσ. 1056/1975, Ἄρμ. 30, σελ. 754.

171. Ἄρθρ. 1378, ἀρ. 2, ὡς ἔσχευε πρὸ τοῦ Ν. 1329/1983.

172. Ἄρθρ. 1379. Ἄρα δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀγωγήν ἀκυρώσεως ὁ ἔχων γενικὸν πληρεξούσιον χωρὶς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἐντολήν. Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 32, ἀρ. 4 καὶ σημ. 1.

173. Γ. Μπαλῆ, Γεν. Ἀρχαί, παρ. 28 καὶ 142. Εἰδικῶς διὰ τὴν φύσιν τοῦ διαπλαστικοῦ δικαίωματος βλ. Π. Ζέπου, Τὰ διαπλαστικὰ δικαιώματα, ΑἴΔ., 1946, σελ. 125 ἐπ. Γ. Κωστάρῳ, Ν. Δικ. Ζ', 446. Ὅτι δὲν παραγράφεται συμπεραίνουμεν καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 1380, 1, ὀρίζοντος, ὅτι παραγραφή τῆς περὶ ἀκυρώσεως τοῦ γάμου ἀγωγῆς χωρεῖ μόνον ἐπὶ τῆς ἔνεκα πλάνης ἢ ἀπειλῆς ἀκυρώσεως. Αἱ δύο αὐταὶ περιπτώσεις ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις εἰς τὸ ἀπαράγραπτον τῆς περὶ ἀκυρώσεως τοῦ γάμου ἀγωγῆς.

174. Ἄρθρ. 613 Κ.Π.Δ.

1372, κατά την όποιαν άκυρος γάμος είναι μόνον ό κατά παράβασιν τών άρθρων 1350 έως 1364 τελεσθείς. Συνεπώς άν τελεσθῆ γάμος, τόν όποιον δέν επιτρέπει τó άρθρ. 1365, αυτός δέν είναι άκυρος. 'Η διάταξις τού άρθρου τούτου σκοπόν έχει νά προληφθῆ δια τῆς άρνήσεως τού άρμοδιού λειτουργού ή τέλεσις τού γάμου (διά τó μη σύγχυσιν γίνεσθαι τῆς γονῆς)¹⁷⁵.

Τό δεκαμήνου διαρκείας άναβλητικόν τούτο κώλυμα ύπῆρχεν εις τήν Δωδεκάδελτον¹⁷⁶. 'Αργότερον όμως εις τήν Ιουστινιάνειον νομοθεσίαν ώρίσθη εις έν έτος και δια λόγον πένθους και εύπρεπειας τῆς χήρας¹⁷⁷. Τιοιουτοτρόπως έδημιουργήθη τó άναβλητικόν κώλυμα τού πενθίμου ένιαυτου τῆς χήρας. 'Ο συντάκτης τού Α.Κ. διατηρήσας τó κώλυμα τó επανέφερεν εις τά χρονικά έρια τού παλαιού Ρ.Δ., δηλ. τών δέκα μηνών, καθώς τó έχουν και οι ξένοι κώδικες. 'Η άπαγόρευσις όμως δέν ισχύει, άν ή γυνή έτεκε πρό τῆς παρελεύσεως τών δέκα μηνών¹⁷⁸.

Τό χρονικόν διάστημα τών τριακοσίων ημερών τού κωλύματος, όσαι απαιτούνται και δια τó τεκμήριον τῆς γνησιότητας τού τέκνου τού άρθρ. 1466, ύπολογίζεται από τῆς έπομένης ημέρας λύσεως ή άκυρώσεως τού προτέρου γάμου τῆς χήρας κατ' άρθρ. 241 και κατ' άναλογίαν πρός τήν διάταξιν τού έδ. 2 τού άρθρου 1466¹⁷⁹. 'Επομένως εις περίπτωσιν λύσεως τού γάμου δια θανάτου από τῆς έπομένης τῆς ημέρας τού θανάτου τού συζύγου τῆς χήρας έκ τού προηγουμένου γάμου της και εις τās περιπτώσεις λύσεως δια διαζυγίου ή άκυρώσεως από τῆς έπομένης τῆς ημέρας, κατά τήν όποιαν ή απόφασις λύσεως ή άκυρώσεως τού προηγουμένου τῆς χήρας γάμου όπωσδήποτε κατέστη άμετάκλητος.

'Η διάταξις τού άρθρ. 1365, ή όποία, καθώς είπομεν, έχει σκοπόν νά αποτρέψη τήν σύγχυσιν τῆς γονῆς και τιοιουτοτρόπως νά καταστήσῃ περιτ-

175. 'Αρμ. Δ', ζ', 31. Βλ. και άρθρ. 1313. Γερμ. Κ., 103 'Ελβ. Κ., 228 Γαλ. Κ., 89 'Ιταλ. Κ. Εις όλους τούτους τούς κώδικας τó κώλυμα τυγχάνει άναβλητικόν. Ρ ο ὶ λ ο ὕ - Κ ο υ μ ά ν τ ο υ, ένθ' άν., άρθρ. 1365, άρ. 6.

176. Κ ρ α σ σ ᾶ - Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, παρ. 45.

177. Κ. 5, 9, 1-2 και 6, 56, 4. Ν. 22, κεφ. 40. Κ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ῆ, ένθ' άν., παρ. 9, σημ. 2.

178. "Αρθρ. 1365, 2. Τό αυτό ισχύει, με λογικην και νομικην συνέπειαν, άν ή γυνή πρό τῆς παρελεύσεως τών δέκα μηνών απέβαλεν.

179. 'Η διατύπωσις τού άρθρ. 1365: «... από τῆς άμετακλήτου λύσεως ή άκυρώσεως τού προτέρου γάμου αύτῆς» διδει τήν έντύπωσιν, ότι ό νομοθέτης έννοεί ως μόνην λύσιν τού γάμου εις τήν προκειμένην διάταξιν τήν τού διαζυγίου και όχι και τού θανάτου. Τούτο δέν είναι όρθόν, λαμβανομένου υπ' όψιν τού σκοπού τῆς διατάξεως τού άρθρ. 1365. Πάντως ό όρος «άμετάκλητος» ούτε πρέπει ούτε αναγκαίος ήτο, δεδομένου, ότι τóσον επί άκυρώσεως γάμου όσον και επί διαζυγίου απαιτεῖται ή απόφασις τού δικαστηρίου νά γίνη άμετάκλητος. "Αρθρ. 1381 και 1438 Α.Κ. "Αλλωστε εις τās διατάξεις τών άρθρ. 1466 και 1467 περι τεκμηρίων δέν ύπάρχει ό όρος τῆς «άμετακλήτου λύσεως» τού γάμου. Πρόκειται όρολογική άταξία, ή όποία αποφεύγεται εις τó Σ.Α.Κ., άρθρ. 19.

τὴν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. 1467, παρόλον ὅτι ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς ξένους κώδικας, ἐπεκρίθη λόγω τῆς διατυπώσεώς της, ἡ ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἐδ. 2 δὲν ἐπιτρέπει ἄλλην ἐξαίρεσιν, ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὰς περιστάσεις τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως ἢ ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, καθὼς συμβαίνει μὲ τοὺς ἄλλους κώδικας¹⁸⁰.

Πράγματι εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν κοινὴν πεῖραν, τῆς ὁποίας τὰ διδάγματα δὲν ἀφήνουν ἀδιάφορον τὸ Δίκαιον, νὰ ἀπαιτῆται παρέλευσις δέκα ὀλοκλήρων μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀμετακλήτου λύσεως ἢ ἀκυρώσεως τοῦ προτέρου γάμου, διὰ νὰ ἐπιτραπῆ ἡ σύναψις δευτέρου γάμου εἰς τὴν γυναῖκα, ὅταν αὐτὴ πάσχη ἀποδεδειγμένως ἀπὸ στειρότητα ἢ ὁ σύζυγός της ἀπὸ ἀνικανότητα, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸν λόγον λύσεως τοῦ γάμου, ἢ συντρέχη ὁ λόγος τῆς κακοβούλου ἐγκαταλείψεως ἐπὶ διαιτίαν, ὁπότε πλέον ἔχομεν ὄχι μόνον λογικὰς ἀντιθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἀντινομίας.

Τὸ Σχέδιον Ἀστικοῦ Κώδικος εἰς τὸ ἐδ. 2 τοῦ ἄρθρ. 19 περὶ ἀναβλητικοῦ κωλύματος εἶχεν ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη δὲν ἰσχύει, ἐὰν ἡ γυνὴ ἐγέννησε πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ δεκαμήνου, ἢ ἐὰν ἐβεβαιώθη διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ γεννήσῃ ἐκ τοῦ λυθέντος ἢ ἀκυρωθέντος γάμου αὐτῆς».

Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ δεύτερον σκέλος τῆς ἐξαίρεσεως τοῦ ἄρθρ. 19 Σ.Α.Κ. καλύπτει πᾶσαν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γυνὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ γεννήσῃ¹⁸¹ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀκυρωθῆ ἢ λυθῆ. Ἀφήνει ὅμως ἀρρήθμιστον τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀκυρωθέντος ἢ λυθέντος γάμου οἱ σύζυγοι ἐπανέρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν, ὁπότε καὶ πάλιν ἡ ἀπαγόρευσις δὲν ἔχει νόημα. Διὰ τοῦτο ὀρθοτέρα εἶναι ἡ σχετικὴ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 103 τοῦ Ἑλβετικοῦ Κώδικος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δεκαμήνου δὲν ἰσχύει εἰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀποδεικνύεται δικαστικῶς, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν γεννᾷ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ συζύγου της ἢ οἱ σύζυγοι ἐπαναλαμβάνουν τὸν γάμον των. Μία τοιαύτη διάταξις πρέπει νὰ προστεθῆ εἰς τὸ ἐδ. 2 τοῦ ἄρθρ. 1365 ἐν περιπτώσει μεταρρυθμίσεως τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου.

* * *

Τὰ κωλύματα τοῦ γάμου, τὰ ὁποῖα ἀνελύσαμεν, δὲν ἀποτελοῦν ἀσκόπους δεσμεύσεις τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τῶν προσώπων, ἀλλὰ σκοπὸν ἔχουν

180. Ἄρθρ. 1313, I Γερμ. Κ., 103 Ἑλβ. Κ., 228 Γαλ. Κ., 19, 2 Σ.Α.Κ. Χ. Π ο ὑ ρ ο υ, Ὁ πένθιμος ἐναιαυτός ἐν τῷ νέφῳ Ἀστικῶ Κώδικι, ΕΕΝ. Β', 812. Ν. Ὁ η β α ί ο υ, Ὁ πένθιμος ἐναιαυτός, Ν. Δίκ. Γ', 73 ἐπ.

181. Ἡ λέξις «γεννήσῃ» δὲν μαρτυρεῖ ἀκριβῆ χρῆσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸ Σ.Α.Κ., διότι ὁ ἀνήρ γεννᾷ καὶ ἡ γυνὴ τίκτει. Θὰ ἦτο λοιπὸν προτιμότερον, ἐὰν ἐγράφετο, ὅτι ὁ τοκετός εἶναι ἀδύνατος. Πρβ. ἄρθρ. 35, 1465, 1466 Α.Κ.

τήν φύλαξιν καὶ στερέωσιν τῆς οἰκογενείας ὡς θεσμοῦ, ποῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν βιολογικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι ἐκδηλώνονται μὲ τὸ ἔνστικτον τῆς ἀναπτύξεως καὶ διαίτησιν τοῦ εἴδους του. Ἡ φύσις λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω ἀπὸ τὰς βουλήσεις τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα τελοῦν τὸν γάμον. Βεβαίως ἡ σύμβασις τοῦ γάμου ἀποτελεῖ σύμπτωσιν βουλήσεων δύο προσώπων διαφόρου φύλου πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἐννόμου ἀποτελέσματος τῆς οἰκογενείας. Ἡ σύμβασις ὅμως αὐτὴ ἔχει γίνῃ θεσμὸς δικαίου, ἀν ληφθῶν ὑπ' ὄψιν τὰ σοβαρὰ ἀποτελέσματα, ποῦ προσδίδουν εἰς τὸν γάμον θεσμικὸν χαρακτῆρα, ὅπως εἶναι ἡ προίξ, ἡ πατρικὴ ἐξουσία, ἡ γνησιότης τῶν τέκνων, ἡ συγγένεια καὶ ἀγχιστεία, κ.κ.¹⁸². Δι' αὐτὸ καὶ αἱ νομικαὶ σχέσεις τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου εἶναι δημοσίας τάξεως καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ τροποποίησις ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων τῶν νομικῶν κανόνων, ποῦ καθορίζουν τὰς προϋποθέσεις, τὸν τύπον, τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως τοῦ γάμου¹⁸³. Μὲ ὅλα αὐτά, ἀκόμη δὲ καὶ μὲ ποινικὰς διατάξεις ἡ Πολιτεία προστατεύει τὴν οἰκογένειαν¹⁸⁴, ἡ ὁποία κατὰ τὸν συνταγματικὸν νομοθέτην ἀποτελεῖ ἐθνικὸν θεμέλιον¹⁸⁵. Καὶ εἶναι πράγματι ἐθνικὸν θεμέλιον, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ τὸ καλύτερον περιβάλλον διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, δηλ. τῶν μελλόντων πολιτῶν. Μὲ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ οἰκογένεια τυγχάνει θεσμὸς ἀπαραίτητος καὶ ἀναντικατάστατος παρὰ τὴν κρίσιν, ποῦ διατρέχει, καθὼς καὶ ἄλλοι κοινωνικοὶ θεσμοί, ἐξαιτίας τῶν συγχρόνων οἰκονομικοτεχνικῶν ἐξελίξεων¹⁸⁶. Εἰς τὴν ἀνάγκην ἀκριβῶς αὐτὴν τῆς συντηρήσεώς της ἀνταποκρίνονται καὶ τὰ κωλύματα τοῦ γάμου, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς ὅλας τὰς νομοθεσίας τῶν πολιτισμένων χωρῶν, ἀλλοῦ περισσότερα καὶ ἀλλοῦ ὀλιγώτερα, ἀνάλογα καὶ μὲ τὴν πολιτιστικὴν παράδοσιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς συγκεκριμένης χώρας, τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς ἀνταντακλάται πολὺ εἰς τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιόν της¹⁸⁷.

Ὁ θεσμὸς ἄρα τοῦ γάμου, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ πολιτεία τὴν εὐαισθη-

182. Γ. Κασιμάτση, Νομικὴ φύσις τοῦ γάμου, σελ. 16-17. Π. Κορδογιαννοπούλου, Ὁ ἀκυρώσιμος γάμος λόγῳ πλάνης (1940), σελ. 3-5.

183. Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 3 Α.Π. 637/1966, ἈρχΝ. ΙΗ', 40. Αἱ γαμικαὶ διαφοραὶ ὑποβάλλονται ἀκόμη καὶ εἰς εἰδικὰς διαδικασίας. Δ. Σινανιώτου, Εἰδικαὶ Διαδικασίαι, 1972, σελ. 14 ἐπ.

184. Ἀρθρ. 354-360, 366, Ι Π.Κ.

185. Πλὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 21 τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλ. Δημοκρατίας, προστατευτικαὶ τῆς οἰκογενείας διατάξεις ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ ξένα συντάγματα. Τοιοῦτοτρόπως τὸ Σύνταγμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως τοῦ 1977, ποῦ ἀνήκει εἰς τὰ νεώτερα εὐρωπαϊκὰ συντάγματα τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, ὀρίζει ρητῶς εἰς τὸ ἀρθρ. 53, ὅτι ἡ οἰκογένεια βρίσκεται ἄνω ἀπ' τὴν προστασίαν τοῦ κράτους.

186. Ε. Παπανοῦτσου, Ἡ κρίση τοῦ πολιτισμοῦ μας, 1979, σελ. 260 ἐπ.

187. Ε. Παπανοῦτσου, ἔνθ' ἄν.

σίαν ἔχει¹⁸⁸, δὲν ἐπηρεάζεται μόνον ἀπὸ τὰς οἰκονομικοκοινωνικὰς ἐξελίξεις, ὅπως αἱ συμβάσεις τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πολιτιστικὴν παράδοσιν τοῦ τόπου¹⁸⁹. Καὶ δι' αὐτὸ προκειμένου νὰ ρυθμισθῇ ἡ σύμβασις γάμου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοηθῇ ἡ παράδοσις, ὡς συμβαίνει π.χ. μετὰ τὴν συλλογικὴν σύμβασιν ἐργασίας. Ἡ παράδοσις ὅμως εἶναι στοιχεῖον συντηρητικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου οἰαδῆποτε μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ὕλην τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου πρέπει νὰ ἀποτελῇ πρόδοον μετὰ συντηρήσεως, διὰ νὰ μὴ καταντᾷ ἀνεδαφικῇ¹⁹⁰.

Βεβαίως, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξωπαραδοσιακὴ τάσις τῆς ἐξατομικεύσεως τῆς συμβάσεως τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ πατριαρχικοῦ χαρακτῆρος ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ἐξαιτίας καὶ τῆς συνταγματικῆς ἐπιταγῆς περὶ ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων¹⁹¹. Παρόλον ὅμως τοῦτο ὁ γάμος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ συνήθη σύμβασιν τοῦ συναλλακτικοῦ δικαίου μετὰ τὰ περιορισμένα μετὰ τῶν μερῶν ἀποτελέσματα. Καὶ ἂν ἡ σύζυγος φέρῃ μόνον τὸ πατρὸνυμόν της, ἂν κατηγγήθη ἢ προἴξῃ καὶ ἂν ὁ ἄλλος «πατρικὴ ἐξουσία» ἀντικατεστήθῃ μετὰ τὴν γονικὴν μέριμναν, ὁ γάμος θὰ διατηρήσῃ τὸν ὑπερατομικὸν χαρακτῆρα του καὶ θὰ ἀποτελῇ πάντοτε θεσμὸν δημοσίας τάξεως, ἐφ' ὅσον ἐκ τοῦ γάμου δημιουργοῦνται συγγενικαὶ σχέσεις, οἱ γονεῖς ἔχουν τὸν ἐπιμέλειαν τῶν τέκνων, ὑπάρχει τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, τὸ οἰκογενειακὸν καταπίστευμα καὶ κληροδότημα, καὶ ἰσχύουν πολλαὶ καὶ διάφοροι διατάξεις προστατευτικαὶ τῆς οἰκογενείας, εἴτε ποινικαί, εἴτε στρατολογικαί, εἴτε φορολογικαί, συνδυασμέναι μετὰ τὴν συνταγματικὴν διάταξιν περὶ προστασίας τῆς οἰκογενείας¹⁹².

188. Z e r o s, Festschrift für M. Pheinstein, σελ. 1013. Ὁμοίως καὶ τὰ δικαστήρια λόγῳ τοῦ ἠθικοῦ δεσμοῦ τοῦ δημιουργουμένου ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς σχέσεως τοῦ γάμου. Α.Π. 789/1978, ΝοΒ. 27, σελ. 569.

189. Ἡ ἰδικὴ μας παράδοσις εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τοὺς κανόνες ἡ Πολιτεία κατέστησε νόμους εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου καὶ εἰς ἄλλα κεφάλαια τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου.

190. Γ. Κ ω σ τ α ρ ᾶ, Περὶ τῶν ἐπενεκτέων μεταρρυθμίσεων ἐν τῷ Οἰκογενειακῷ Δικαίῳ, 1976, σελ. 4.

191. R a d b r u c h-Τ α ζ ε δ ᾶ κ η, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου, σελ. 96 ἐπ. Βλ. καὶ Ἀ. Γ α ζ ῆ, Ἀναγκαῖαι μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον, ΝοΒ. 23, σελ. 1026 ἐπ. Γ. Β ε λ λ ῆ, Τὸ διαζύγιον de lege ferenda, ΝοΒ. 23, σελ. 847 ἐπ. Γ. Μ ι χ α η λ ῖ δ ο υ - Ν ο υ ᾶ ρ ο υ, Ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου ἐν ὄψει τῶν νεωτέρων ἐξελίξεων, ΝοΒ. 24, σελ. 113 ἐπ. Γ. Κ ω σ τ α ρ ᾶ, ἐνθ' ἂν.

192. Συγκριτικῶς περὶ τῆς νομικῆς προστασίας τῆς ἐνότητος τῆς οἰκογενείας βλ. Γ. Β ι τ ᾶ λ η, ΕΛΔ. Η', 461 ἐπ. Εἰδικῶς διὰ τὰς σοσιαλιστικὰς χώρας ὅπου ἡ οἰκογένεια χαρακτηρίζεται «κοινωνικὸν κύτταρον», βλ. J. B e l l o n, Le droit soviétique, 1963, σελ. 61 ἐπ. Κ. Π ε ρ ι φ α ν ᾶ κ η, Αἱ βάσεις τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου ἐν ταῖς σοσιαλιστικαῖς χώραις, ΕΕΝ. 38, σελ. 253 ἐπ., 256 ἐπ. Ὅχι ἀπλῶς κοινωνικὸν κύτταρον, ἀλλὰ ἐθνικὸν θεμέλιον χαρακτηρίζει τὴν οἰκογένειαν τὸ ἄρθρ. 21 τοῦ Σ., τὸ δὲ ἄρθρ. 9, παρ. 1 ὀρίζει: «...Ἡ ἰδιαιτὴ καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀπαραβίαστος...». Ἡ οἰκογένεια δὲν ὀρί-

Χαρακτηριστικὸν τῶν ἀνωτέρω εἶναι, ὅτι ὁ σύγχρονος νομοθέτης ἐνῶ κατήργησε τυπικῶς τὸ κώλυμα τῆς ἐξωγάμου συγγενείας τοῦ ἀρθρ. 1359, μὲ τὸν Ν. 1250/82, οὐσιαστικῶς τὸ διετήρησε μὲ τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 1463,2 περὶ συγγενείας, ὁρίσας, ὅτι: «Ἡ συγγένεια τοῦ προσώπου μὲ τὴν μητέρα του καὶ τοὺς συγγενεῖς της ἰδρύεται μὲ μόνη τὴ γέννηση. Ἡ συγγένεια μὲ τὸν πατέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς του συνάγεται μὲ τὸ γάμο τῆς μητέρας μὲ τὸν πατέρα ἢ ἰδρύεται μὲ τὴν ἀναγνώρισήν ἐκούσας ἢ δικαστικῆς». Ἐν συνδυασμῶ δὲ μὲ τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 1484, κατὰ τὴν ὁποία σὲ περίπτωση ἀναγνώρισης ἐκούσας ἢ δικαστικῆς, ἂν ὁ νόμος δὲν ὁρίζει διαφορετικὰ, τὸ τέκνο ἔχει ὡς πρὸς ἄλλα θέση τέκνου γεννημένου σὲ γάμο ἀπέναντι τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς του, προκύπτει, ὅτι ἀσχετῶς τῶν ὅσων προηγουμένως ἐν τῇ ἱστορικῇ θεωρήσει τοῦ κωλύματος τῆς ἐξωγάμου συγγενείας ἐξετέθησαν, τὸ κώλυμα τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη καὶ διὰ τὸν θρησκευτικὸν καὶ διὰ τὸν πολιτικὸν γάμον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 1356, 1357, 1463 καὶ 1484 Α.Κ. Ἄς σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι ἐνῶ μὲ τὰ ἀρθρα 127 καὶ 1350 χρόνος ἡλικίας τῆς δικαιοπρακτικῆς ἱκανότητος γενικῶς καὶ εἰδικῶς τῆς συμβάσεως τοῦ γάμου ὁρίζεται τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῶν προσώπων καὶ συνεπῶς δὲν εὐρίσκει ἀντικείμενον ἐφαρμογῆς τὸ κώλυμα ἐπιτροπείας ἐπὶ ἀχειραφῆτων ἀνηλίκων οὔτε εἰς τὸν θρησκευτικὸν γάμον, ἐφαρμόζεται ὅμως ἐπὶ θρησκευτικοῦ γάμου τῶν ὑπὸ ἐπιτροπείαν τελούντων νομίμως ἀπηγορευμένων (ἀρθρ. 1351).

ζεται σαφῶς οὔτε εἰς τὸν Α.Κ. οὔτε εἰς ἄλλα νομοθετήματα. Γενικῶς ἡμποροῦμεν νὰ τὴν ἐννοήσωμεν ὡς σύνολον προσώπων συνδεομένων διὰ τῆς συγγενείας καὶ τῆς ἀγάπης. Α.Π. 153/1957, Ἄρχ.Ν. Η', 431. Ε.Α. 8447/1973, ΝοΒ. 22, σελ. 524. Ε.Α. 618/1976, ΝοΒ. 24, σελ. 725. Πρωτ. Καρδ. 193/1976, ΝοΒ. 25, σελ. 776. Εἰδικώτερον τὴν διὰ συνταγματικῶν καὶ ἄλλων διατάξεων προστατευομένην οἰκογένειαν ἀποτελοῦν τὰ συνοικοῦντα πρόσωπα τῶν γονέων καὶ τῶν κατιόντων αὐτῶν.